

HIND 20 MARKA

NOORUS MAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI
ESIMENE AASTAKÄIK

NR. 9

LÕIKUSEKUU

1926

S I S U.

Arvid Vassar: Ükskord oli. — M. Laarman: Tizian. — K. Hänninen: Jäämere kangelane. — B. Linde: Harriet Beecher-Stowe. — Jack London: Põlev laev. — M. Aleksa: Kala. — Noorte vald. Kirjandusest. Võitlusi ja ülesandeid. Loodusesõbra nurk. Male. Kabe.

Kirjakast.

P. V. — Papivedajad — ei lähe. A. Järv — Juhtumised kooliteel — õige nõrk töökene, ei saa tarvitada. „A. E.“ — Ei. See ei ole ju miski romaan. S. N. — Tarvitame pärastpoole. J. F. R. — Saatke meile näha, muidu ei tea midagi ütelda. L. ja mitmed teised. — Igasugused saadetised olgu varustatud saatja nime ja aadressiga. Muidu neelab nad paberikorw.

NOORUISMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 9.

Lõikusekuu

1926.

Toimetuse juhataja: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja: E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

Ükskord oli...

Arvid Vassar.

Elas kord väike poisu. Aunti oli ta nimi. Elas ta omas väikeses, puhtas kodus, mille ümbrus oli kui imedemaa. Suured kastanid kasvasid säääl kodulävel, ehitud üleni püstsirgete öisküünaldega. Maja ümber õrnalt sahusesid puud ning edesi olid lilitatud aasad. Taamal hiiglamets. Kõikjal hõiskasid linnud.

Kevadõhtu oli. Õues seisis Aunti ning silmitses aasa. Imelik tuli talle ette loodus tolle õhtu hämaruses. Vaatas ja nägi, kui tõuseks lumi-valge udu aasalt ning udutagune maa oleks kui külvatud väävliga üleni. Imeline lugu! Poisu otsustas seda minna vaatama.

Ent midagi iseäralist polnud säääl. Eespool aas valgeis lillis ning taamal tihedaisti täisikitud tulikaist. Üllatunud pois liikus kui unes. Märkamatu eksis suure metsa...

Väsinuna jõudis väikesele metsalagendikule. Künkaist ning kividest piiratud vilets hurtsik seis is säääl. Ümberringi saladuslik, võõras mets, mille hiiglakuused paitasid hurtsikut katuselt ning seintelt. Liig armas näis olevat neile too võigas ning kõigile tarbetu hoone.

Kohe otsustas Aunti kasutada seda öömajana. Metsahämaruses polnud kodutee leidmist enam uskuda. Astus hurtsikusse.

Üles ärgates leidis oma kõrvalt pauna ning pussnoa. Paunas, mille alumine osa oli täidetud samblaga, osutus tükk leiba.

Olles võtnud pauna õlale ning riputand noa küljele, asus otsima koduteed. Käis nii palju kui jõudis, otsis nii nagu oskas, ent ümbruseks ikka seesama salapärase mets. Muud maailma polnud väiksele Auntile enam jäetud. Salapärase võim oli talt võtnud maailma...

Näljatundest aetuna istus poisike puu alla ning avas pauna. Ent säälsamas valdas ta võimas, kojuigatsusest äratatud haledustunne, et puhkes nutma. Pisarad langesid leivale. — Kaua, kaua nuttis pois, kuni viimaks leib ligunes ning pisarad läbi leiva nõrgusid samblale. Siis nagu liigutas end keegi kotis, rabeles välja ja lendas kuivand puuksale. Imestades tundis Aunti selles linnus öökull. Ta vaatas selle ebamääraselt suurtesse silmadesse ning kui need säält pööris, oli maailm teine. Tugevatüveline puu kasv is säääl ning tema ümber hulk vähemaid. Ja ennäe! Öökull isegi ei istund enam puuksal, vaid kuivand viitsaraol. Ees lamas sile veepeegel, mille kaldal istus konn ja kasvasid seemned. Imestund pois katsus taas leida koduteed. Kuid juba esimesel sammul purustas ta ühe

seentest ja kohe kerkis maa seest läbi katkise seenevarre ta ette imelik vanamees. —

Hämmastunult vaatles ilmutist väike mees, see aga algas imelise jutu:

„Ära kardata, poisu! Ma olen Uskumattustema kuningas, kes maasse vanglasse sunnitud ning kelle lukuks oli see seen. Purustada selle võis vaid säärane väike poiss, nagu sina. Teise jala all poleks see üldse purunenud. Tänuks selle eest elad meie juures ning suureks saanuna saad minu tütre omale.“ —

„Kuidas võib see aga sündida?“ sai poiss üle huulte.

„Üsna lihtselt,“ vastas vana. „See konn, keda siin näed, on minu truud teener, kes minu juures alati valvab, et minu pääsmise korral olla kohe abiks. Ma muudan ta kiirejalgseks põdraks, kes mu poja toob siia. Siis läheme kõik seltsis Uskumattustemaale, minu koju. Ma võin kohti maakeral muuta ning kõiki olevusi, — ka ennastki. Seda muidugi vaid siis, kui olen vaba. Pääle minu ja kellegi teise, kes on mu kurjem vaenlane, ei suuda seda keegi ses maailmas.“

Pisuke kartuski valdas poissi kodukaotamisest ning edespisidest elust saladuslikul maal, kuid tal polnud mahti sõnagi rääkida. Vanamees võttis seenevarre, puudutas sellega kolm korda konna pääd, tegi samaga õhus ringi oma ümber ja viskas siis veidras kaares minema. Avanes uus üllatus. Ümbrus oli teine. Ringi paksumäeline hämar mets. Vana ise suure juukse ning habemega, pääs kuningakroon. Suur, kondine käsi toetus jämedale, seenevarrest kepile. Tema taga seisis põder ning kadus kohe. —

Varsi murdis vana tükikese omast kepit ja viskas selja taha. Kuuldavale tuli veesulin. Ümber pöördes avanes Auntile uus pilt. Nende poole sõitis läbi jõe kaunis kuningapoeg, pää ümbrisetud kuldkroonikesega, — käes riigiõun, — konnast sündinud põdra seljas. Ruttu rääkis vana:

„Pane tähele, poisu! Kui ta selle õunaga su poole viskab, katsu see tabada. Saad sa ta kätte, saad õnnelikuks mu tütrekesega ja mina päästetuks igaveseks.“

Ent hetkel, kui kuningapoeg õuna viskas, kütkestas poisi pilgu jõe taga olev mets. See oli samuti hämar, ent üks puust oli tondina sarnane öökullile. Taas tuli poisile öökull meele. Ta vaatas tagasi, et seda otsida. Samal ajal, kui langes õun jõe ääre, tabas poiss

mannaoksas istuva öökulli pilgu. Võpatas öökull sest pilgus. Tiibe vuhisedes lendas ta vanamehele pähe, huikas valjusti — ning järgnes suur veekohin. Põder ja kuningapoeg olid kadunud ning vana kuningas vajus öökulli küünte all — maa alla. Rahutu konn vaid hüles sifa-sinna...

Suureks paisus nüüd too müstiline lind. Võttis Aunti selga ja lendas kuhugi metsa ääre. Sääli lasi poisikese jalule, sai jälle endise suuruse ja kapsatas tugevale puuksale. Algas sääli järgmise jutu:

„Mina olen Kõigivõimalustema kuningas, ning see sääli enne mu suurim vaenlane. Sindki katsus ta oma kasuks pehta. Tema naine see oli, kes sulges mu märkamatu nõia võimul sinna kotti. Sinu pisarad päästsid mu sääli. Täna just on täiskuu tõusnud ning mu vaenlane on noorekuuni täiesti võidetud. Siis aga jääb minu võim väikseks ja ta võib minuga samuti teha, kui pääseb. Sinu puusal on puss-nuga. Vaid selle tera löikab toda kotti su seljas. Võta siis ja lõigu ta tükkideks. Sellega olen mina ta eest pääsnud ning sinagi saad koju. Sest, kes iialgi seda kotti kannab, sellelt on maailm võetud — pääle tolle ümbruse, kus ta selle sidus omale selga. Vaid minu silmi vaatamine ja Uskumattustema kuninga nõiatembud võivad esile manada talle uusi maastikke ning uusi ümbrusi. Aitäh su hätee eest, väike, tasuta nõua, mis kõige meeldivam sulle.“

Aunti oli löikund koti puruks. Vaheajal muutus öö. Taevas tõmbus üleni pilvi. Üksikuid vihmatilke tibus. Vaikselts lendas mõni üksik vares tahapoole silmapiiri kadudes. Paistis, kui oleks lennanud nad sinna taevakaarte alla vihmavarju. Auntigi ihkas vihma käest ära, — ihkas koju.

„Oma endisse, ilusasse koju sooviksin, kus ootavad omaksed ning vanemad,“ palus väike poiss, „kõik on mulle sääli armsad — ka puud, lilled ja linnud.“

„Mine siis, Aunti, sa oled hää poiss,“ kostis suursilmne lind õrnalt ning jäi ise puuksale, kus all lamatsid endise nõiakoti räbalad. —

Viivu käis pisike poiss. Siis kohtas üllatuse. Mustavas puudetukkas seisis väike majake. Sissekäik üleni valgustatud suurte puude oksile asetatud hiiglaküünlaist. Siis märkas, — need olid kastanid üleni valgeis õites. Rõõmsana astus üle läve, — sest see oli ta kodu. —

Tizian.

M. Laarman.

Tizian on maailma suurimaid kunstnikke. Päikesesäraline oli ta elu, ehkki mõnikord harva sellesse heitus tumedaid varje; võimas ja vägev oli ta maine olemine, nagu ei ühelgi kunstnikul enne või pärast teda.

Tizian elas Veneetsias, ses Itaalia imelinnas, kus majad kergivad petlikust vetevirvendusest, kus palazzode ja losside vahele sirutab Aadria-meri oma kaanalitevõrgu gondoljeeride lauluga ja

giast, murrab katk ta tema sajanda elu-aasta lävel.

Kui Michelangelod on võrreldud sünge rüütlilossiga, siis Tizian ta kõrval on nagu rikas ja pidurõõmus palazzo. Ligi sada aastat maitsis ta elu suuri mõnusid: tööd, rikkust, võimu, au, armastust ja sõprust. Ta maja on võoraste sõbralikum Veneetsias. Vürstlikult võorustab ta siin oma vürstlikke võoraid. Ta majja kogub suur sõpradering

Tizian.

Maine ja taevalik armastus.

igavese veeloksega. Teisiti siin murdub päikesevalgus läbi õhukihtide, kui mujal Itaalias. Ei ole siin Kesk-Itaalia õhulist ja teravat selgust, meri pehmen-dab ja mahendab asjade piirjooned, mähhib värvilisse uduloori nähtava ilma. Teissugused on siin inimesedki kui mujal Itaalias, ja kunstki on siin alati olnud värvirõõmus ja elujaatav.

Ja nagu mere udutsev hingus murrab siin päikeseerenduse värviliseks vikerkaareks, nõnda temast veel võimsamini Tizian murdis välisilma tuhandevärviliselt harmooniliseks säraks.

Imeline oli selle suurmeistri elu mõneski suhtes. See ulatus aastasaja ühest äärest teise. Vanadus ja väsimus ei leia miskit teed selle noore rauga murdmiseks. Mida vanemaks ta saab, seda julgemini näib ta tee tõusvat püsti märke. Ja et loomulik surm ei saa jagu selle töövõimsa mehe ener-

suurist kunstnikest, kirjanikest, teadlasist ja võimukandjaist. Kõigil oli siin ja hää ja rõõmus olla.

Tiziani sünnipaik on Dolomiidimägestikus, Tiroomi piiril, säääl, kus karm põhjamaa on kaugel teispool Alpisid, kus keset rikast ja metsikut taimestikku hakkab tunduma enam ja enam lõunamaa suur toredus, mida kaugemale laskuda mägimaastikust alla orgu.

Siin asub mägilinn Pieve di Cadore, vaadates mäehiiglaste naabrusest alla kuristikku kuuskedetumedusse. Väikest platsi piiravad kolm vana suurt ja tumedat maja. Keset platsi asub igivana kaev, mis juba aastasadu joodab linnaelanikke. Siin, ühes neist majadest, sündis Tizian aastal 1477¹⁾.

¹⁾ Uuemate uurimuste põhjal on katsutud tõendada, et T. sündis 1490.

Gregorio Vecellio oli ta isa nimi. Ta oli miilitsapäälisk, varanduselt vaene, aga lugupeetud ja austatav. Juba 1420. aastast saadik oli nende perekond Veneetsia teenistuses. See oli uhke mägestikusuguvõsa, kust põlvenes Tiziano Vecellio; teravad kõrgustikkude tuuled, vägevad mägitormid ja karm töö olid ta karastanud aastasadade kestes.

Tizian.

Autoportree.

Kümneaastasena laskus poiss alla oma mägistelt kõrgustelt ja ta viidi Veneetsiasse. Siin asus üks ta onudest, kelle juure Tizian jäi elama. Poisist pidi saama kunstnik. See oli austatav ja tulutoov amet Veneetsias. Onu oli tähtis Veneetsia kodanik. Ta nägi, kuid tolaeagses vägevas Veneetsia vabariigis linna ja kodanikkude jõukuse ja rikkuse kõrval kasvis tarve ja huvi kunsti vastu; ta pani noore Tiziani kunstniku juure õppima.

Järelajad ei tea Tiziani õpetaja nime. Võib olla, et ta õppis vendade Gentile ja Giovanni Bellinide juures. Need olid Veneetsia kunstivürstid, kelle kuulsus ulatus kaugeni Konstanti-

noopolinigi, kus Gentile Belleni käis maalimas sultani portreed.

Tiziani suurimaks õpetajaks oli aga linn — Veneetsia ja selle tuhatkõlgne ja tuhatvärviline elu. Veneetsia oli kerkinud merest nagu idamaine muinasjutuime. Ta rikkus ja võim kasvasid päev-päevalt. Kaugeil meredel ja ookeaanidel ristlesid Veneetsia laevastikud, igal pool lehvisid uhke kaubarahva vabalinna lipud. Merelt tõi Veneetsia oma varandused, ehitas laevu, saatis need jälle merele, sai uusi varandusi, ehitas uusi laevu, et koguda jälle uusi aardeid ja ehitada jälle uusi laevu. Veneetsia oli esimene Itaalia riigest, kes oskas hinnata targa poliitilise ühtehoidmise väärtusi. Ta oli XIV sajangu suurimaks ja vägevamaks jõuks killustatud Itaalias. Meri oli Veneetsia ülalpidaja, toitja, võimuandja. Mere ja Veneetsia võimsa abielu märgiks sõitis doož¹⁾ selleks määratud suuril pidupäivil kullatud laeval välja merele ja heitis linna ja veteriigi kihluse tunnustusena merre kalli sõrmuse. Veneetsia oli aknaks, kust kaudu Euroopasse voolas idamaade rikkuste, toreduse ja uhkuse kuldne sära.

Ja siia sattus nüüd oma mägimailt noor Tizian. Ta kõndis S. Giacometto platsil, kus kogu maailm kauples, ei olnud kära ega karjeid, vaikselt suminas askeldas see kaubitsev mesilastepere, kuld voolas jõena käest kätte ja kaanalite sinisügavusest virvendas vastu päikesekuld, nagu dukatid, kuldskuudid, vaatajatele tundmatumad ja nimetumad hommikumaised kuldmündid. Võlvalustes istusid rahavahetajad ja töötasid sajad kuldsepad, nende päade kohal laiutusid lugematumad kaubalaod. Siin kaanali ääres asus Fondaco dei Tedeschi — sakslaste kaubahoov, see maja, kust pärast noor Tizian ise hakkas vahetama oma andi kõlisevaks kullaks. Ja all laevatehastes töötas kümnetuhat laevapuseppa.

(Järgneb.)

¹⁾ Doož — Veneetsia vabariigi valitseja aunimi.

Kirjutanud Kaarlo Hänninen

Soome keelest M. Nurmik.

5. Kalurina Rigina-taadi laeval.

Rigina kalalaev oli Pummangiküla parim meririist: see oli tore da välimusega, uus, noolja kerega, tormides vastupidav ega võtnud purjetades hõlpsasti vett sisse. Rigina-taat, peaaegu juba halliksmineva habemega, valgejuukseline, tugeva koguga merimees, oli uhke oma laeva üle, ega maksnud kel-

lelgi Venerannal vana Riginaga võistleva minna, kõigist ajas ta hõlpsasti mööda ja just mööda minnes naeris vanataat hää meelele, et kui laev on, külap sellega siis edesü saab. Ainult Norra „põhjasõitjad“ võitsid teda mõnikord, kuid selle üle ta ei pahandanud, „Need on merihullud,“ sõnas ta siis alati — „need ei hooli hingest!“

Tubli laeval peab olema ka tubli meeskond. Ja hästi oskas Rigina-taat mehi valida. Esmaskordlastest ta ei hoolinud. Keegi ei osanud seletada, miks ta Lauri suhtes tegi erandi: kas mõjus seks kaasa Lauri isa hää mälestus, või see, et too vana merikaru oma terase silmaga ja inimeste tundmisega märkas, et Päivanieme Lauris on uinuvaid merimehe häid omadusi: vastupidavust, nõtkust, julgust, püügiindu¹⁾, kiiret otsustamist ja terast tähelepanu, mida vaja oli ainult välja arendada. Ja nõnda see sündiski, et laevamehe kohta otsides sattus ta Rigina laevale ja sinna jäigi. Teised nooredmehed olid sellepärast ta pääle pisut kadetadki, kuid Lauri ei hoolinud sellest midagi. Ta oli pisut nagu uhkegi oma laeva pääle.

Selgel kevadtalve hommikul läks kalameeste-küla sadamast kümneid kalalaevu kündma Jäämere lagendikku. Rigina-taat läks viimseks. „Las aga lähevad pääle, siis on hää neist merel mööda ajada ja teistele kiusu teha,“ lausus taat oma meestele. Tuul oli tugev ja meri välkus ilusasti talvepäikeses. Lauril oli esioatsa tööd, et laeva keulal püsti seista, kui see lainel tõusis ja äkki alla paiskus. Esmalt haaris ta mõnikord nõorist kinni, kuid siis harjusid jalad ja kannad seisid

nii kindlasti tekil ega liikunud sugugi, hoolimata laeva tugevast liikumisest.

„Ega see veel meest maha raba, nagu Koutanieme poisid kõnelesid,“ sõnas Lauri.

„See ilm polegi veel kuigi kange,“ seletas Rigina.

Juba oli mitmest laevast mööda sõidetud. Siinsamas kõrval sõitsid ka Kontanieme poisid. Lauri ei suutnud neist mööda minnes oma kahjurõõmu avaldamata olla.

„Levitage¹⁾ pintsak lisapurjeks, et kannul püsiksite“, hüüdis ta neile.

„Kas juba Lauri on ahvenaid rookinud,“ hüüti vastu.

Meri mõjus Laurisse valdavalt, kui ta ümber avardus soolane, sügavsinine Jäämeri, mis enne ta kadunud isa oli kiigutanud ja talle kalasaaki annud. Nüüd kiigutas see poega: hõljutas üles ja alla, nii et mõnus tunne läbi seljajäid värises. Ei hirmutanud, olgugi et tormas ja turtsus vastu laeva külgi. Ei olnud pojas põlv kaotsi läinud.

Sääl põhjapool tõusis juba taevarannaie Ruija kaljune kallas ja pisut hiljemini ilmus nähtavale Vuoreija linn oma madalate puumajadega.

Sinna olid juba ette jõudnud norra tursapüüdjad, ehk n. n. põhjasõitjad, kellest mõned lahtistel paatidel Kesk-Norrast siia olid purjetanud. Need olid kõik julged merimehed, kes usaldasid isegi rajuilmadega¹⁾ jõudu katsuma, olgugi et üks ja teine venekond²⁾ igaveseks ajaiks Jäämerre jäi magama.

Vuoreijas nägi Lauri esimest korda norralasi ja kuulis norra keelt. Tema meelest olid nad erksad mehed, kes asjata ei hoolinud ja võõrakeelistegi vastu olid lahked ja seltsimehelikud. Lauri meelest oli, nagu võiks ta nendega väga hästi ühes töötada.

Norralased olid juba alustanud tursapüügi. Tõsi, kala oli küll alles kaldast kaugel, aga kui sääl sattus kalaparve pääle, siis laevalast aina tõusis. Kui Rigina kohale jõudis, tulid juba mõned norralased turski müüma, ja see tegi talle kiiret. Ta ei tahtnud kuskil harvem mees olla. Oma püügimaksu, kümme krooni mehe pääle, ära õiendanud ja lubakirjad kätte saanud, juhtis ta oma laeva sadamast otsekohe merele.

Kalamees on kõikjal³⁾ kade, ka Jäämerel,

1) laiali laotama.

2) raju — vihane maru; 2) venekond — venetäis mehi; 3) kõikjal — igalpool.

1) ind — vaimustus.

ju küll peaksid olema laialdased püügiveed, mis püüdes ei tühjene. Ta harilikult ei näita teistele paremaid paiku, tihti juhib oma naabri isegi eksiteele. Seepärast Rigina-taat ei küsinud kelleltki, kus kala asub, vaid juhtis laeva rannast esmale ja hakkas katsuma, usaldades oma vanu kogemusi ja kalamehe vaistu¹⁾. Ja kui kellelgi, siis oli just Riginal seda vaistu: ta teinekord sattus päris esimese katsega kalaparve pääle ja sai, kuna teised keegi ei saanud. Tal oli ka abiks pika eluaja kogemus ja mere tundmine. Öngitseedes oli ta läbi katsunud kõik rannaäärsed kalamadalikud ja teadis, kuhu esmalt tursk harilikult tuleb ja kus ta nädal hiljemini asub, kuid ka merepiük on täis üllatusi. Tuleb näiteks hülgapaar ja ajab äkki kala minema. Riginal oli ühtlasi ka terav silm merilindude, eriti kajakate, liikumisest kala asukohta märkama. Sää! kohal nad kihavad õhus valge pilvena ja sulpsavad vette. Tursaparved tulevad avamerest²⁾ säina järel, jälgivad neid kuni demüspaikadeni ja söövad siis niipalju kui jõuavad.

Lauri säadis ka oma turskõnge korda. Sinna kuulus suur läikiv, kalakujuga varustatud õng, mis süllapikkuse nõoriga oli kinnitatud kolmenaelalise raskuse külge, kuhu oma korda oli seotud saja sülla pikkune õngenöör.

Siin kala katsudes õpetas Rigina-taat Laurit õngitsema. Ta laskis õnge vajuda umbes viiekümne sülla sügavusse, tõstis siis paar sülda ülespoole ning laskis äkki jälle sügavamale vajuda.

„Nii seda turska narritakse,“ õpetas ta noort esmaskordlast.

Lauri hakkas ise õngitsema. Kolmandal tõmbel hakkas konkis nagu kivisse kinni, kuid kohe seepääle rütsis³⁾ sää! sügavuses keegi õnge otsas. See hakkas nõõri ägedasti läbi pihu kiskuma.

„Mis loom sinna nüüd on hakanud?“ küsis Rigina ja tuli Lauri õngevärki katsuma.

„Tursk on, tõmba aga üles.“

Lauril oli päris tegemine, et vastupuiklevat turska üles tõmmata. Kuid viimaks tõstis ta merepinnale ja sää! Lauri kiskus ta laeva.

„Tohoh, kas kalad siin hännaga söövad,“ sõnas ta õnge suure tursa hännast vabastades.

„Esmaskordlane pani tänavu kevadel kalalõnnele aluse,“ imestas Rigina-taat.

Teisedki ruttasid konksu merre heitma. Nelj meest laeva äärel, igaiüks isekohal, vedasid, laskisid nõõri, ja turski tõstis vahel kordamööda, vahel ühtaegu ja need paisati kohe laeva lastiruumi. Nüüd algas äge „võtmine“. Kalad tõusid põhjast pinna lähemale, nii et väljatõstmine läks ikka kiiremaks. Turski hakkas konksu otsa lõuast, seljast, kõhust ja isegi hännast. Mehed kiskusid neid välja päris üksteise võidu, ja kala kalalt platsatas alla kõlisse⁴⁾. Polnud siin aega isekeskü sõ-

nagi vahetada, ei süüa ega isegi teed keeta. Pidi võtma, kui meri andis. Ei teadnud, millal püük võis lõppeda; iga silmapilk võis tõusta rajuiln ja püügi katkestada, ning „köva“ eel kala just „võtabki“ usinasti.

Lauri vedas turski välja kui mees, ei annud vanemaile merimeestele milleski järele, ja Rigina oli kõõrdi vaadates märganud, et Lauri sai ajuti rohkemgi kui kaasseltsiline.

Juba teist päeva kiskusid mehed ühtsoodu, jalgu tõstmata, magamata, söömata ja joomata. Käed olid tursunud, jalad puukanged ja selg valus, aga tühja sellest, kui vaid kala tuli. Ja oli näha juba laevastki, et sea oli tulnud, sest parras vajuks õige tugevasti merepinna lähedale.

Viimaks ütles vana Rigina oma meestele: „Lõpetame juba kord see lopsimine ja lähme linna neid rahaks tegema.“

Laeva keul pöördi Vuoreija poole, ja mehed võisid kordamööda kajutis käia söömas ja puhkamas, sest tasane küljetuul kandis laeva hiljukesi edasi.

„Sinust näib tulevat isa poeg,“ lausus Rigina-taat Laurile, kui nad kahekesi kajutis olid. „Märkasin seda käeliigutusest.“

„Lõbus oli see küll, et polnud vaja tühja õngitseda.“

Vuoreijas vedelesid veel paljud sinna tulnud Vene ranna kalalaevad, kui Rigina sadamasse sõitis. Suuril silmil vahtisid mehed esmalt ta tursalasti, kuid siis panid kähku merele minema, kirudes Rigina suurepäraselt püügionne. Sadamas vedeles isegi veel Kontanieme poiste laev, ja Lauri viis neile värsket keedukala.

Rigina müüs lasti hää hinna eest, sest esimesed on ikka kallimad, ja purjetas kohe tagasi endisele püügipaigale.

Nüüd said juba teisedki. Kala oli tulnud murruna ranniku lähedale. Parved olid nii tihedad, et raske raudlood neist läbi ei suutnud vajuda. Last lasti pääle tuli turska linna sadamasse, ja kalahind langes saagi rohkenedes nobedasti. Ka Rigina kalalaev tõi neid ühtelugu juure, kuid rahasaak jäi sellegi pärast poole vähemaks.

6. Maru küüsis.

i kunagi või Jäämerd uskuda; ta võib olla praegu vaikne kui peegel, ta võib süütu näoga peegeldada suvetaeva püügilvi ja hellalt kiigutada valgeid kajakaparvi, kes pika lennu järele selle pinnale on istunud; ta võib harjumata kaluri uskuma panna, et vaikne ilm veel kaua

kestab, kuid siis puhkeb maru nagu püssist, hävitava rajuna... Nii sündis ka Lauri kolmandal tursapiüügi reilil.

¹⁾ vaist — instinkt, loomusund, aim, mis inimest eksimatult juhib; ²⁾ avameri — lahtine suur meri; ³⁾ rütsima — tugevasti rabelema, kiskuma; ⁴⁾ kõli — laeva-ruum.

Merele minnes oli nii tasane tuul, et laev ei tahtnud kuidagi edesi minna, purjed hõlju- sid lõdvalt.

„Poisid, küünistage masti, et tuult tu- leks,“ lausus Rigina naljatades.

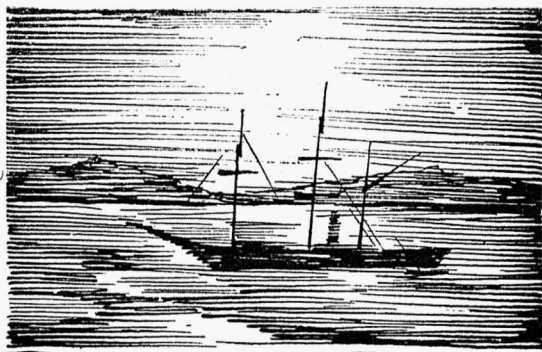
„Vilistage, see on parem abinõu tuult tõs- ta,“ lisas Multas juure.

„Puhu sa Lauri, selle suure purje pääle, et natukenegi pingumale läheks,“ ütles Ellala.

Rigina koputas piibu laeva ääre vastu tühjaks ja hakkas oma nahkkotist sinna uut tubakat toppima, seejuures uurivalt vahtides ühte ja teise külge taevarannale, kõige kaue- mini idasse.

„Poisid, vähendage purji, topslid maha ja purjele rehvid sisse!“ kamandas Rigina.

Mehed vaatasid tüürimehele. esmalt imes- tades otsa, kuid ruttasid vaistuliselt¹⁾ käsku täitma, ehk küll nende meelest päris hull tun- dus lõtva purje vähendada. Aga sööl märkasid nad juba isegi asjalugu. Vihane tormilend sööstis purjesse ja kallutas laeva viltu, nii et alumine parras vett sisse võttis, sest lasti oli liig vähe.

Varangi.

„Vähendage purji!“ hüüdis Rigina.

Esimese tõuke järele tuli väike vahe, ning mehed jõudsid selle ajaga veel purji vä- hendada ja Rigina pööris laeva sadama poole. Meri pahises mustalt, vihurid puskisid purji, püüdes neid kiskuda räbalaiks ja vandid²⁾ undasid³⁾ kaeblikult.

„Lauri tulgu pumpama!“ hüüdis tüüri- mees.

Lauri hakkas vett välja pumpama, kuid seda tuli nii palju üle parda, et ka Multas pidi appi minema seda ammendama⁴⁾. Lained kasvasid kõrgeiks vahtharjadeks ja pillutasid laeva nagu laastukest: puhu oli ta peaaegu

1) masinlikult, loomusunniliselt; 2) van- did — terasköied masti ülalhoidmiseks; 3) uluma; 4) ammendama — välja tõstma (vedeliku mingi anumaga). Mitte vahetada sõnaga, ammutama! Viimane tähendab, am- muli lahti olema' (Ammutatav kuris- tik'). Seega oleks viga: 'Teadmisi ammu- tama' (peab olema: ammendama).

püsti, keul¹⁾ vastu taevast, siis oli jälle pära- pool ületsi ja laev nagu meresügavikku liugu- mas. Kui laev niiviisi laine seljast teise lame vastu langes, oleksid laeva küljed võinud vä- ga kergesti murduda, kuid Rigina oskas pah- mate lainete eest osavasti hoiduda, juhtides laeva vee käigu järele. Tuule vihurid heitsid lainete harjalt vett kõrgele õhku, muutes selle tuulest aetavaks uduks, mille tõttu silm kau- gele ei seletanud.

„Säärast Jumala ilma kõik laevad ei kan- nata, aga meil ei oleks enam pikk tee neeme varju,“ lausus Rigina.

Eel sõitis teine alus, karjalaste lahtine ka- lalaev, mille purjed olid rebenenud, ja ta pü- sis suure vaevaga õiges suunas. Säält anti märku, et järelsõitjad sama teed purjetaksid. Üsna lähedal läks laev, mille pardad olid tub- listi vee alla paindunud ja millest mehed turksi merre pildusid. Kuid see ei näinud aitavat. Laev vajus ikka sügavamale, vahe- harva paistis ta veel lainete harjal ja viimaks langes kummuli.

„Sää! läks laev ümber, me peame mehed päästma,“ hüüdis tüürimees. „Kus on selle meeskond?“

Lainete harjal paistis vaid laeva põhi. Pilgu aja pärast tõusis selle pääle mees, tõusis teine, kuid teiste üle ei saanud selgust.

„Kes lähevad luubiga²⁾ appi? Ma ei või kedagi käskida, sest päästmiskatsed säärase ilmaga võivad maksa päästjate hinge.“

„Mina lähen üheks,“ ütles Lauri.

„Kes teiseks?“

„Mina katsun,“ ütles Multas, „aga hoi- a laev siin lähedal, sest kaugemale luubiga ei pääse.“

Lauri ja Multas katsusid luupi minna, kuid see oli raske töö, sest luup kõikus, nagu kork lainetes.

„Sõua, kuidas jaksad, sõna...!“

Lauri katsus sõuda, nii kuidas jõudu oli, aga tuul tahtis vägisi minema viia. Suure pingutusega pääsid nad ümberpaisatud laeva lähedale. Selle põhjast hoidis neli meest kinni, kes appi karjusid. Iga laine kiskus mehi äge- dasti, kuid nende verised küüned hoidsid nagu surmakrampides ikka tugevamini kõlist ja lauakordadest kinni.

„Pidage veel silmapilk, ma viskan nõöri. Haarge üksshaaval kinni.“

Kolm meest üksteise järele tõmmati pääs- tepaati, kuid neljas ei hakanud nõörist kinni, hoolimata kõigist katseist. Siis Lauri sidus en- dale nõöri otsa ümber ja hüppas merre, püüdes ujuda pool-minestanud mehe juure, ja sai lõp- peks tal riideist kinni haarda. Seltsimehed vedasid siis mõlemad ühes paati.

Lauri oli laeva põhjalolijates kohe Kou- tanieme poisid ja nende kipri ära tunnud ja nüüd oli ta saanud nende päästjaks.

Märjad mehed võisid minna kajutisse soo- jendama, teised jäid tekile laevasõitu jätkama, ning veidi hiljemini jõuti õnnelikult Vuoreija sadamasse.

1) laevanina.

2) luup, -bi — lootsik, miis laeva pä- rasse kinni seotud.

„Sina oled siiski merimees,“ tunnistas Koutaniemi Antti Laurile, kui nad kamina ees riideid kuivatasiid. „Ilma sinuta oleksin kiilt tõesti hukkunud.“

Torm kestis kogu päeva ning järgmise öö. Neli laevatäit soomlasi ja kuus karjalasi sai seekord hukka. Murdunud laevakülgi, maste, aere ja astjaid ajus¹⁾ siis neemetagusel rannikul, kõneldes hävitusest, mis Vuoreija kalureid oli tabanud.

Järgmiste nädalate kestes õppis Lauri Päiväniemi täielikult selle kalastusviisi. See polnudki enam huvitav, sest uususe veetlus²⁾ oli kadunud, tursa kalastamine käsiõngege muutus harilikuks, igapäevaseks tööks, ja alaline kala lõhn hakkas teda juba tüütama, kuid merielu oma üldsuses oli ta meelest seda veetlevam. Vahelduseks hakkas teinekord õnge punnissilmaline ruijaahven ja kord isegi suur kammeljas³⁾, kuid merepinnale jõudes katkus end koksu otsast lahti.

Üldsissetulek Ruija kalapüügist oli siiski viletsapoolne, ja üks laev teise järele läks Vuoreijast Veneranna poolele. Mõned kalurid otsustasid seepärast jääda ka suveks kalastama.

7. Lauri läheb valaskalalaevale teenistusse.

Vuoreija kalasadamas oli vilgas liikumine. Merelt tuli vahetpidamata kalalaevu, tuues tursalaadungeid, mõni vedeles muulis⁴⁾, mõni läks tagasi merele. Turski loeti ja liigitati, roogiti ja soolati. Kaks valaskalalaeva seisis veidi kaugemal ankrus: üks tühjalt, teine hülgerasva laadungiga ja paras veel suur

valaslaip⁵⁾. Kõikjal, kuhu iganes vaatasid, oli kala, enamasti turska ja rasvatünderid. Vänge hülgerasva ja kopitanud kala lehk täitis õhku, kuid see ei seganud merimeeste rõõmsat meeleolu. Laevadest kuuldus laulu, viiuli, harmoonika ja balalaika mängu ja selle hulka segunes lapitiirude ja kajakate kirgumine, kui nad võidu püüdsid tursa maksa tükikesi, mida neile laevust pilluti.

Rigina kalalaev oli samuti muulis, ja sellest laaditi parajasti lasti välja. Tüürimees ja Lauri Päiväniemi olid linna läinud ostusid tegema, sest tüürimees oli otsustanud sõita kohe Veneranda lõhepüügile, sest et tursa hind oli liig madal. Norra küllakostid ära võetud, astusid nad väiksesse merimeeste kohvikusse tuttavaid kohtama ja kalastusasja, eriti aga kalahindade, üle teateid pärima. Tuba oli puupüsti kalastajaid täis, kes oma lasti müüma järele olid tulnud pilgukeseks maale ja sellest näisid

hädmeelt tundvat, et neil huljuva merielu järele jälle kindel pind oli jalge all. Sää! valit-ses täieline keeltesegadus: kõneldi norra, soome ja vene keelt. Kuuldus valjuhäälelist kõnekõminat. Üks punajuukseline, ergas Norra soomlane, kel islandi kirju villane särk seljas oli, jutustas palju häälega Pispärgi reisidest ja valaspüügilaevade häist palkadest. Ta vestis ka põnevaist seiklusist, mis neil läinud suvel olid olnud nabamaade jäistel randadel. Ta oli valaspüügiühingu asjaajaja ning kui oli saanud teised vaikima, lausus ta oma ettepaneku:

„Kes soovib kaasa tulla Pispärgi reisile? Osavale märgilaskjale ja odamehele maksetakse hää palk ja osa mahalastud saagist.“

„Ei kuulu kellelgi lusti olevat haikalade ja jääkarude saagiks sattuda,“ lausus lühikeses vaikuse järele üks vanapoolne madrus.

„Kas olete kõik seesugused memmepojad, et ükski ei julge ka meestematkale kaasa tulla.“

„Mina lähen, kui tüürimees lubab ja tingimustes kokku lepime,“ ütles Lauri.

„See on õige mehejutt. Noorim teie hulgast teeb häbi vanule merikarudele... ehk küll teistelegi kõlbaks sügisel nelisada krooni ja lisaks veel osa laeva tuludest, aga meestel on tuul püksis. Võid laeva tulla kapteni jutule. Meil on mõnus kapten, ja laeval tubli kord,“ kiitis palkaja.

„Minu poolest võid küll minna, aga sinna pole enne veel esmakordlasi läinud,“ lausus Rigina.

Lauri viidi luubiga laevale kapteni jutule. Laeva nimi oli „Varangi“, mis oma nime oli saanud lahest, mille rannalt ta välja oli sõitnud. Juba esimesel silmitsemisel imetles Lauri vägevast kahurit⁶⁾ odavärgiga, vaatles suuri rasvakatlaid ja hülgerasva tünderid. Ehk küll laev oli tühi ja äsja⁷⁾ puhastatud, lehkas ta siiski vängest, kopitanud rasva lõhnast.

Kapten Jensén, pärit Ruija soomepoolselt maa-alalt, võttis ta sõbralikult vastu. Lauri tervitusele vastas ta soomekeeli.

„Tere, tere, Soome poiga! Sa mõtled siis tulla meiega ühes paremaile püügivesile?“

„Kui kõlban ja muidu kaupa saame, siis olen otsustanud õnne katsuda.“

„Kuid eksiarvamiste ärahoidmiseks pean sulle teatama, et laev läheb Teravmägede Idasaartele. Püük on sää! mõnevõrra hädaohtlikum kui Läänesaartel, kuid saaki on ohtrasti, mispärast meeste osakasu võib õige suureks tõusta. Esmalt pean siiski järele katsuma, kas oskad märki lasta.“

Kapten tõi kajutist püssi, viskas tühja pudeli merre ja käskis Lauri selle kaela katki lasta.

„Kas tüvest või korgi juurest?“ küsis Lauri.

„Olgu tüvest.“

Püss paugatas ja kohe seepäale eraldus pudelist kael ja pudel sulpsatas põhja.

Jensén viskas uue pudeli endisest kaugemale.

„Lase korgi juurest.“

„Kas ma ei võiks sihtida ainult korgi otsa sisse, et pudel terveks jääks?“

¹ kahur — suurtükk; ² hiljuti, ivakese aja eest.

¹) ajuma — aetud saama; ²) veetlus — ligitõmbavus, ahvatlus, võrgutus; ³) kammeljas — lestataoline, laia kehaga, lapiti ujuv suur merikala; ⁴) muulis — varjusadam; ⁵) valaskala surnukeha.

„Lase siis korgi otsa sisse, kui oskad.“

Kui püssi suits hajus¹, paistis pudeli juures korgitükike — kuul oli viinud ainult osa korgist.

„Hästi tabatud. Sina oled meie mees. Varsi võid lasta niipalju saaki kui tahad, võid põmmutada põtru Teravmägedel, me püüame merielajaid. — Aga ma imestan, kus sa nii osavaks püssimeheks oled õppinud?“

„Olen eluaja küttinud kodumetsades. Meie pool maksetakse verega määritud metskanast kolmandik hinda vähemini kui puhtast. Harjutasin siis linde pähe laskma, et mitte keha veristada. Esialgu läks vahel möödagi, kuid hiljemini ei sündinud seda pea kunagi enam, ja oma kaubast sain ikka täie hinna. Nii õppisin laskma, ehk ma küll pole mõelnudki oma osavusega hoobelda.“

Laeva meeskond oli kogunenud vaatama uut juuretuliijat ja ta proovilaskmist. Odamees Jöransson, punase habemega merikaru, kes

natuke vaenuliselt Laurit silmitses, kartes kaotada oma kasuliku ameti valaskala laskjana, ei olnud päri teiste laevameeste ülistamisega.“

„Mis viga lasta paigalseisvaid pudeleid mõne paarikümne kiünra taha, kuid hoopis teine asi on tabada liikuvat märki, näiteks vihaselt ujuvat valaskala,“ seletas ta.

„Aga märgi suuruses on ju ka vahe,“ naersid teised.

„Varangi“ meeskond oli õige rahvusvahelist laadi. Enamus neist olid norralased, nende lisaks kaks koltalaplasi, kaks rähmapalgelist, takujuukselist nendest ja üks pika habemega vienakarjalane¹⁾.

Kaptenile näis uus juuretuliija hästi meeldivat ja ta kõneles tasakesi palkajaga, kiites nähtavasti Lauri laskeosavust.

Käies oma kodupoole mehi jumalaga jätmas, kellest mõnedki juhtusid sadamas olema, kolis Lauri kogu oma kraamiga uuele laevale.

Harriet Beecher-Stowe.

(Tema 30-ne aastase sünnipäeva puhul).

Bernhard Linde.

Harriet Beecher, kes kirjutas raamatu „Tomi onu onnikene“, mis eesti keeleski ilmunud kahes lühendatud tõlkes, elas pikemat aega Cincinnati's, Ohio jõe ääres, esiteks kooliõpetajana ja pärast professor Stowe abikaasana. Mõlemad olid suured neegrite sõbrad.

Kaht naaberriiki, Ohio't ja Kentucky't lahutab jõgi. Esimeses neist riikidest olid neegrid vabad, kuna Kentucky neegrid samal ajal kannatasid rängas pärisorjuses. Sellest riike lahutavast jõest ülepõgenemisega saavutati omale vabadus ja ka „Tomi onu onnikene“ algab kirjeldusega noorest põgenevast emast, kelle käsivarrel kena poisike.

Harriet Beecher'il oli võimalus sageli külastada Kentucky't, kus ta õppis tundma nii mõndki orjepidavat perekonda. Neid ongi ta kirjeldanud omas raamatus. Mis ka tänapäeval ei mõeldaks tema raamatust, kuid kirjanikku on tiivustanud kõige suurmeelsemad ja puhtamad ideaalid, mis kasvasid tema usulisest tundest. Harriet Beecher'i isa, Dr. Beecher, oli vaimulik, kes võttis tõsiselt ristiusu pääõpetust inimeste üheväärilisusest jumala ees. Isegi mõis-

ta kannatas tema sama kõrgehingeline tütar väga, nähes Cincinnati väravate ees orjadeturgu, kus lahutati perekondi kõige julmimalt. Protestiks nendele pärisorjuse julmadele säädustele kirjutas ta ülalnimetatud „Tomi onu onnikese“. Ent säärase raamatu kirjutamine ei olnud tol ajal sugugi hädaohutu, sest oli kardetav neegrite eest väljastumine ning see nõudis suurt julgust. Lõunariigid kaitsesid kõigest hingest orjadepidamist, kui oma majandusliku rikkuse pääallikat. Ajakirjanikke ning advokaate, kes sõandasid neegreid kaitseda, kiusati rängasti taga ning sagedasti oli nende elugi hädaohus, mitu inimsõpra langesid kättemaksu ohvrina.

Aastal 1851 ilmusid Washingtonis nädalalehes „National Era“ esimesed päätükid „Tomi onu onnikesest“. See jutustus ilmus järgukaupa, sest autoril ei olnud omade paljude kohustuste kõrval küllaldaselt aega teose korruga lõpetamiseks. Tasuna sai autor nimetatud jutustuse eest nädalalehe talituselt 300 dollarit.

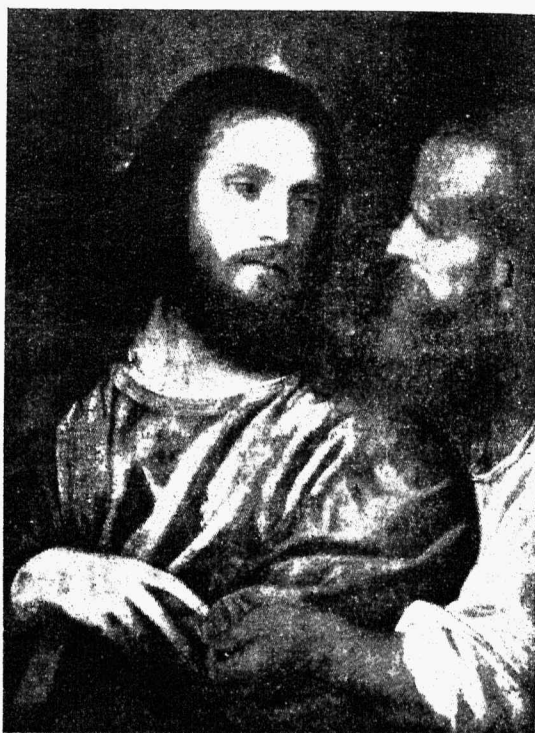
¹⁾ Viena-Karjala asub Arhangeli kubermangus Venemaal, Põhja-Jäämere ääres. Valget merd kutsuvad soomlased ka Viena mereks.

¹ h a j u m a — laiali valguma.

On huvitav, et jutustus mitte kohe läbi ei löönud, niihästi nädalalehe väljaandja kui ka hiljem teose eriraamatuna kirjastaja leidsid jutustuse liig pika olevat. Sest juba järgmisel aastal, 1852, kui „Tomi onu onnikene“ oli nädalalehes lõpuni ilmunud, tegi Harriet Beecher kirjastajaga lepingu, mille järgi kuulus autorile raamatute eest saadud igast kümnest dollarist üks dollar. Kuid väljaandja kartused olid asjatud. Raamat lõi tormiga läbi ja ei ole ühelgi raamatul säärast menu olnud, kui sel. Juba järgmisel aastal oli üksi Ameerikas 300.000 eksemplaari müüdnud ning veel rohkem Inglismaal. Raamat tõlgiti peaaegu igasse Euroopa ning paljudesse Aasia keeltesse, ning misjonäärid tõlkisid teose isegi neegrite Afrika suguvendadele nende erimurdeisse.

Pea lavastati jutustus ning teatri propaganda aitas kaasa kirgede lõkkele löömiseks, mille lõpulikuks väljenduseks ja vaigistuseks oli verine vennasõda aastatel 1861—1865 Põhja- ning Lõuna-Ameerika riikide vahel, mille tagajärjeks oli lõunariikide lüüasaamine ning orjapõlve kaotamine.

Harriet Beecher-Stowe sai 85 aastat vanaks ja võis maitsta oma kuulsust. Kuid see, mis ta pidi nägema, oli kaugel sest, millest ta oli unistanud. Elades Uus-Orleans'is ning sõites trammis, oli alaliseks nähtuseks, et jäi vabaks istekoht neegri kõrval. Ning isegi mulatt ja juuste ning küünte kahtlase värviga valge tõrjuti põlatute kilda. Selle asemel, et vabastada oma armsad neegrid, oli ta aidanud nad paigutada põlatute pingile, oli nende viletsust suurendanud. Kristliku pastori tütar pidi veel oma elupäevil nägema, kuidas neegrid tõrvatult ja sulgedega kaetult aeti läbi kadalipu, kuidas nad valgete inimmassi metsiku omakohtu teostamisel tänavail surid, kuidas neegrite saatus oli muutunud endisest veelgi raskemaks. Samad põhjaameeriklased, kes olid neegrite

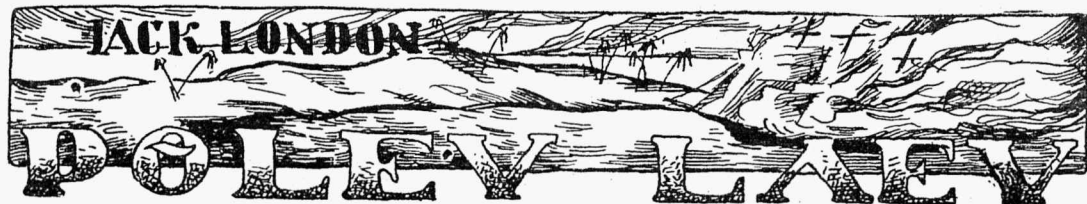
Tizian.

Kristus ja variseer.

vabastamise eest võidelnud, leidsid neid nüüd „ebaõigel kohal olevat.“

Harriet Beecher-Stowe ei suutnud leppida nende kurbade tõsiasjadega ning sooja südamega otsis ta pääseteed oma kaitsealustele, unistades nendele uue kodu loomisest Afrikas. „Tomi onu onnikese“ hilisema väljaande eessõnas ütleb ta: „Afrika randadel moodustavad nad kristliku koguduse, mis säädustelt, keelelt ja kirjanduselt on sugulane meie omaga ja sääl siis mälestavad nad minu raamatus kirjeldatud pilte kui oma orjapõlve ammu möödunud aegu, nagu Iisraeli rahvas oma Egiptuse vangipõlve.“

Ei ole tänapäevani teostunud kirjaniku unistus ja endiselt elavad neegrid Ameerikas põlatutena, teise järgu inimestena.

Inglise keelest G. Tammes.

Sissejuhatuseks.

Aastal 1788 tuli Vaiksesse ookeani Inglise sõjalaev „Bounty“. Laeval oli eriline eesmärk, tuua kohalikelt saarilt kõrgeväärtuslikke leiuvapuid Lääne-Indiasse istutamiseks. Laeva reisijuhtumused olid hirksamad kui mõnes vereromaanis. Osa meeskonda tõstis mässu ja kihutas kapteni ta poolehoidjatega laevalt minema. Mässajad sõitsid Tahiti saarele ja osa neist jäi sinna elama. Pärast vangistati nad sõjalaeva „Pandora“ poolt. Mässu pääsiüdlane, vanemohvitser Cristian ei julgenud jääda Tahitile, ta sõitis oma kaaslastega edesi hiljuti leitud Pitcairni saarele. „Bounty“ sõitis kaasa hulk Tahiti pärismaalasi, enamik neist noored naised. Pitcairni jõudes võtsid mässajad laevalt kõik võimaliku kaasa ja põletasid laeva, et paremini varjata oma asukohta.

Algas uus elu Pitcairni saarel. Meeste keskel puhkes peagi tüli naiste pärast, veri voolas ojana. Pärismaalased mehed tapeti kõik, valgeist jäid ellu neli: merikadett Edward Young, madrused William MacCoy, Matthew Quintall ja Aleksander Smith.

MacCoy suri peagi joomahullustusse. Ta tegi raudkatlast viinaajamise aparadi ja hakkas ühe taime juurtest valmistama viina. Ühel päeval sidus ta omale hullustuses suure kivi kaela ja hüppas kaljult merre. Quintall sai kakeluis surma ja nüüd oli vaid kaks valget meest veel elus endisest üheksast: Young ja Smith.

Maailm kõigest sellest ei teadnud midagi. Alles 1808 sattus Pitcairni Ameerika purjek „Topaz“. Kapten sõitis randa ja leidis siin elavat hulga inimesi. See ei olnud meriröövlite ja mässajate ning inimsööjate tõugu naiste järeltulijast koosnev põrgu, vaid väike maine paradiis. Auväärne hall monark valitses siin oma rahvast. See oli endine mereröövel ja mässaja Aleksander Smith, kes end nüüd nimetas John Adamsiks.

Young ja Smith otsustasid südametunnistuse piinus pöörduda paremale elule. Nad viisid otsuse kindlasti läbi. 19. sajangul saarele juhtunud laevakaptenid ja misjonärid ülistavad väikese kolonii kõlblist puhtust ja korda. Kui saare vanem Adams kõrges vanaduses suri, saatis Briti valitsus endise mõrtsuka ja mässaja hauale kivimälestusmärgi.

Nüüd Pitcairn ei ole enam nii mahajäetud. Laevad peatuvad sagedamini saare rannas. Elanikud kasvatavad kartuleid, suhkrupilli-roogu, puuvilja ja elavad sellest. Kapteneit

saadud raha läheb ühisesse kassasse tarviliste väliskaupade ostuks. Raha saarel ei vajata.

Saarel on seitsmeliikmeline parlament ja oma säädustik. Üks tähtsamaist säadustest keelab ära kasside tapmise, sest saarel on palju rotte.

Alljärgnev Jack Londoni jutt kõneleb meile loo endise metsiku Bounty MacCoy järeltulijast saarekubernerist MacCoyst, kes võõra hädasoleva laeva päästmiseks on valmis panema elu kaalule ja lahkuma kodust määramatuks ajaks.

* * *

„Pyrenees“, raudsed küljed nisukoormaga sügavale vette vajutatud, rullis laisalt, ja mehel, kes väikeses purjepaadis tema juure jõudis, oli kerge ronida laevalaele. Kui mehe silmad jõudsid reelingul) kõrgusele, näis temale, nagu lasuks laeva kohal iseäraline, vaevalt märgatav udu. See oli nagu virvendav, läbipaistev võrk. Mees tundis soovi oma silmi pühkida, mõeldes samal ajal, et jääb juba vanaks ja et tarvis oleks tellida San-Franciscoost prillid.

Jõudes laeva tekile, heitis ta kiire pilgu üles kõrgete mastide poole ja teise — pumpadele. Need ei töötanud. Näis nagu oleks sellel suurel laeval kõik korras, ja ta imestas, et laev kandis hädasignaali. Ta mõtles oma õnelikkudest kaaslastest saarel ja lootis, et laeval ei ole taudi. Võib olla, oli neil joogiveest või toiduainetest puudus? Ta naeratas kaptenile, kelle kõhn nägu ja murelikud, väsinud silmad rääkisid selget keelt miski õnnestusest.

Samal hetkel tundis juuretuli ja nõrka, imelikku lõhna, mis sarnles osalt põletatud leiva lõhnale.

Ta vaatas üllatutult ringi. Paarkümmend jalga temast tõotas üks väsinud näoga madrus laevatekil. Korraga tõsis selle mehe juurest kerge udusammas keerutades taeva poole ja kadus. Laevalagi oli palav ja põletas tulija paljaid jalgu. Nüüd teadis ta, milline õnnetus laeva oli tabanud. Ta silmad pöördusid kiirelt laeva nina poole, kus kogu vaevatud nägudega meeskond teda huvitusega silmitses. Tema pruunide silmade pehme vaade kattis mehi korraks kui õnnistus, andes neile tagasi sügava rahu.

„Kui kaua põleb juba teie laev, kapten?“ küsis ta õrna ja rahuliku häälega.

1) laevaväär.

Kapten tundis, kuidas see pehme hääl teda imelikult rahustas; siis tulid aga temale meele kõik viimaste päevade läbielamused, ja teda valdas viha. Mis õigus on sellel viletsasti riidetatud paljasjalgsel saata rahu ja kergendust tema väsinud, ülepiinatud hingele? Kapten ei osanud seda seletada — see oli arusaamatu hingeprotost, mis temas süüitas viha.

„Viisteist päeva,“ vastas ta lühidalt. „Kes teie olete?“

— Minu nimi on MacCoy, — kõlas õrn ja kaastundlik hääl.

„Mõtlen, et olete loots?“

MacCoy saatis õnnistava pilgu praegu juuretunud tugevale, sünge näoga mehele.

— Ma olen samuti loots, nagu meie kõik siin, kapten, — vastas MacCoy. — Ma tunnen iga tolli sünnest merd.

„Ma sooviksin kellegi ametliku isikuga rääkida,“ hüüdis kapten rahutult, „ja võimalikult ruttu.“

„Pyrenees.“

— Selleks kõlban ma sama hästi.

Jälle see salapärane katse temale rahu saata, ja jalgade all laev, mille keres möllab põrgu! Kapteni kulmud tõusis rahutult ja ta käsi tõmbus tahtmatult rusikasse.

„Kes olete teie, pagana päralt?“ päris ta

— Ma olen Pitcairni kuberner ja ülemkohunik, — vastas pehme hääl.

Tugev, laiaõlaline mees kapteni kõrval pahvatas jämedasti naerma, kuid selles naerus oli rohkem hüsteerikat, kui lõbu. Mõlemad mehed vahtisid McCoy'd umbusalduse ja imetusega. Oli lihtsalt arusaamatu, et see paljasjalgne vanamees kannab sääraseid kõrgeid aumeesid. Tema puuvillariidest lahtine särk paljastas hallide karvadega kaetud rinna ja näitas, et tal polegi särki. Vana kantud õlekübar kattis vaevalt pikki, korratuid halle juukseid. Pooleni rinnani ulatas kammimatu patriarkihabe. Igas vanariiete poes oleks võinud säärase ülikonna osta kahe shillingi eest.

„Olete teie „Bounty“ MacCoy järeltulija?“ küsis kapten.

— Ta oli mu vana-vanaisa.

„Ah nii,“ algas kapten, kuid mõtles ümber. „Minu nimi on Davenport ja see on minu esimene abi, hr. König.“

Mehed raputasid üksteisel kätt.

„Ja nüüd asja juure.“ Kapten rääkis kiiresti, äärmine kannatamatus kihutas teda.

„Meil on tuli üle kahe nädala laevakeres. Ta on iga minut valmis põrgusse lendama. Sellepärast hoidsin ma Pitcairni poole. Ma tahan süüdsal kohal laevaga randa sõita või ta põhja lasta, et sel kombel laevakere päästa.“

— Siis tegite vea, kapten, — ütles MacCoy. — Oleksite pidanud purjetama Manga-reva poole. Sääil on suurepärane madal rand laguunis, kus vesi on vaikne kui veskitiigis.

„Kuid oleme siin, kas pole nii?“ hüüdis vanem tüürimees. „See on see asi. Oleme siin ja peame midagi ette võtma.“

MacCoy raputas vaikset pääd.

— Teie ei saa midagi teha siin. Siin pole madalat kallast, polegi isegi ankrukohta.

„Pettus!“ vastas tüürimees. „Pettus,“ kordas ta veel kõvemini, nähes, et kapten temale märku annab viisakam olla. „Ärge seletage mulle sarnaseid asju! Kus hoiate teie omi laevu või jahte, või mis teil sääil on. Kus?“

MacCoy naeratas mahedasti. Ta naeratus mõjus väsinud tüürimesse nagu õrn kaisutus, mis ta tõmbas hellasti MacCoy hinges valitsevasse rahuiki.

— Meil pole laevu ega suuremaid jahte, — vastas MacCoy, ja oma paadid kanname üles kaljudele.

„Siis seletage mulle,“ jonnis tüürimees: „kuidas peate ühendust teiste saartega?“

— Meil pole nendega ühendust. Pitcairni kubernerina tuleb minul vahel käia teistel saartel. Kui ma noorem olin, viibisin ma sageli reisil, mõnikord kaubalaevadega, kuid suuremalt jaolt misjonäride laeval. Kuid seda laeva pole enam, ja meie elame ilmast täiesti lahus. Ainult mõne juhuslikult saarest möödamineva laevaga on meil võimalik reisida mandrile. Kuid meie näeme laevu harva — vahel möödub terve aasta ja rohkemgi, enne kui saare lähedusse ilmub laev. Teie oma on esimene seitsmekuise vaheaja järel.

„Ja teie tahate mulle öelda —“ algas tüürimees, kuid kapten segas end vahele.

„Aitab sellest. Meie viidame asjata aega. Mis tuleb teha, härra MacCoy?“

Vanamees pööris oma pruunid naisesilmad ranna poole ja mõlemad, kapten ja abi, jälgisid ta vaadet, mis Pitcairni tühjadelt kaljudelt tuli ringi laevaninale kogunud madrustele tagasi. Need ka ootasid nähtavasti suures ärevuses otsust. MacCoy ei rutanud. Ta mõtles hästi järele ja kaalus kõik võimalused läbi.

— Tuul on praegu nõrk, — ütles ta viimaks. — Ja siin on kiire vool, mis teid kannab läänesse.

„See vool tõigi meid alla tuult,“ katsus kapten oma laevajuhtimise kunsti vabandada.

— Tõsi, see tõigi teid alla tuult, — jatkas MacCoy. — Selle voolu vastu tänase tuulega teie edasi ei jõua. Ja kui jõuaksitegi — meie saarel ei ole madalat randa. Teie laev hukub täielikult.

Ta pidas vahet ja kapten ning tüürimees vaatasid abitult üksteisele otsa.

— Kuid ütlen teile, mis võiksite teha. Tuul tõuseb kesköö ümber — vaadake neid pilvi päälpool tuult. Sääilt, kagust, tuleb tuul, ja vali pääle. Siit on kolmsada miili Man-

gareva saareni. Sinna tuleb teil hoida kurss. Sääl on tore ase teie laevale.

Tüürimees raputas pääd.

„Lähme kajutisse ja vaatame kaarti,“ kutsus kapten.

Väikest ruumi täitis lämmastav-mürgine õhk. Nägematud õhus hõljuvad gaasid hammustasid MacCoy silmi ja panid nad kipitama. Tekk oli siin veel palavam ja paljaste jalgadega oli peaaegu võimatu olla. Higi jooksis ojana. Oli ime, et kajut ei plahvatanud sellest tigidast sisemisest kuumusest. MacCoy tundis, nagu seisaks ta hiiglasuures põlevas ahjus, kus palavus igal hetkel võib kohutavalt tõusta ja ta kiskuda kokku, kui heinakõrre.

Kui ta kipitavat jalatalda püksisäärt vastu hõõrus, naeris tüürimees metsikul, tigidal toonil ja ütles:

„See on põrgu eelruum. Põrgu ise on just teie jalgade all.“

— Siin on palav! — hüüdis MacCoy tahtmatult, pühkides taskurätiga nägu.

„Mangareva on siin,“ ütles kapten ja tähendas mustale täpile kaardil. Ja siin, teel, on veel üks saar. Miks ei võiks meie purjetada sinna?“

MacGoy ei vaadanud kaardile.

— See on Crescenti saar. Ta on ainult kaks-kolm jalga veest kõrgemal ja säääl pole inimesi. Laguun on, kuid sissekäiku pole. Ei, Mangareva on lähem koht teie jaoks.

„Jäägu siis Mangareva,“ ütles kapten Davenport, peatades tüürimehe urisemist. „Kutsuge meeskond taha, hr. Konig.“

Madrused tulid kohe, katsudes väsimusest hoolimata ruttu liikuda. Ka kokk tuli välja köögist ja kajutipoiss hoidis ennast koka lähedale.

Kui kapten seisukorra ära oli seletanud ja kavatsusest Mangarevani purjetada nimetas, tõusis suur ärevus. Ühisest nurinast läi läbi siin-säääl vihahüüüd, vandumine, üksikud sõnad ja laused. Üks hele londonlase hääl tõusis teistest mõneks minutiks üle, karjudes: „Mu jumal! Pärast viieteistkümnepäevast põrgusolemist tahab ta meid selle ujuva põrguga jälle merele viia!“

Kapten ei suutnud mehi taltsutada, kuid MacCoy rahulik ja lahke nägu näis neid veidi rahustavat.

Nad läksid vandudes laeva ninale ja vahetisid igatsusega Pitcairni rohelist kaljutippe ja järsku randa.

Kevadtuulena pehme oli MacCoy hääl:

— Kapten, ma kuulsin, nagu oleks keegi näljast kõnelnud?

„Jah,“ oli vastus, „nii see on. Viimase kahe päeva jooksul olen ma söönud ainult ühe kivi- ja lusikatäie lõhekalat. Meie söök on osadeks jagatud. Vaadake, kui leidsime laevaruumis tule lahti olevat, panime meie kõik luigid õhukindlalt kinni, et tuld lämmatada. Hiljem leidsime, et tekil liig vähe toiduaineid, kuid polnud midagi parata — luuki avada meie ei tohtinud. Ta on näljane? Ma olen sama näljane, kui nemad.“

Kapten rääkis veel kord meestega ja jälle tõusis rahulolematu nurin ja vandumine, kuna meeste näod muutusid metsikuiks. Teine ja kolmas tüürimees olid ka tulnud kapteni

juure. Nende näod olid puised ja ilmetud; nähtavasti rõhus neid kõige rohkem meeskonna mässu-hädaoht.

Kapten Davenport vaatas küsivalt oma vanema abi otsa, kuid see kergitas abituse täheks ainult õlgu.

„Vaadake,“ pööras kapten MacCoy poole: „ei saa sundida madruseid rannast põleval laeval lahkuma ja jälle merele minema. See laev on olnud ujuvaks puusärgiks üle kahe nädala. Nad on vaevatud ja nälginud ja neil on sellest laevast himu täis. Meil tuleb siiski vastu tuult Pitcairni jõuda.“

Kuid tuul oli nõrk, „Pyreneesi“ põhi sameldanud, ja ta ei jõudnud kiirelt lääne-sihis jooksva vooluga võidelda.

Kahe tunni kestel oli ta kolm miili kaotanud. Madrused töötasid kõigest väiest, nagu oleks kätevoimuga võinud sundida laeva loodusejõust võitu saama. Kuid järjekindlasti libises laev ikka lääne poole, ikka kaugemale saarest.

„Ma olen Pitcairni kuberner ja ülemkohtunik.“

Kapten jalutas rahutult edes-tagasi, peatudes ainult siis, kui kustki laevalae prao vahelt lendas välja väike suitsu-koonal. Laeva puusepp sai käsu kõik sarnased praod kõvasti kinni toppida ja iseäralise seguga katta.

„Noh, mis arvate?“ küsis kapten viimaks MacCoy'lt, kes lapse huviga puusepa tööd vaatlis.

MacCoy vaatas ranna poole, mis tiheneva udu taha hakkas kaduma.

— Ma arvan, et teil oleks parem pöörduda Mangareva poole. Selle tuulega, mis tulemas on, olete teie homme õhtuks säääl.

„Kuid mis siis, kui tuli enne välja lööb? See on igal hetkel võimalik.“

— Hoidke paadid valmis igaks juhtumiseks. Kui laev ära põleb, viib seesama tuul teie paadid Mangarevasse.

Kapten Davenport vaidles natuke, ja siis kuulis MacCoy küsimust, mida ta ei soovinud kuulda, kuid siiski teadis, et see ei jää tulemata.

„Mul ei ole Mangareva kaarti. Üldkaardil on see saar täpikene. Ma ei tea, kust leida sissesõit laguuni. Kas tuleksite kaasa ja juhiksite minu asemel laeva?“

MacCoy lihtne lahus jäi endiseks.

— Jah, kapten, — vastas ta sama rahulikult, kui oleks ta kutse lõunasöögile vastu võtnud; — ma tulen teiega kaasa Mangarevasse.

Jällegi kutsuti meeskond laevapärale ja kapten rääkis:

„Oleme katsunud vastu voolu saarele läheneda, kuid see kannab meid aiya kaugemale. Siin on veejooksu kiirus suur. See härra siin on auväärt MacCoy, Pitcairni saare ülemkohunik ja kuberner. Ta tuleb meiega kaasa Mangarevasse. Teie näete — seisukord ei ole nii hädasohtlik. Ta ei teeks sarnast ettepanekut, kui ta arvaks, et elu võib kaotada. Muuseas, mis hädasoht säääl ka ei oleks, kuid kui tema omal vabal soovil laevale jääb, siis ei tohi ka meie vähem teha. Mis teie ütlete Mangareva kohta?“

Sel korral ei järgnenud vihahüüdu. MacCoy juuresolek, tema vastutus ja rahu, mis temast näis voolavat, olid mõjunud. Madrused pidasid omavahel nõu ja tõukasid londonlase ette kõnemeheks. See oli vaimustatud enese vahvusest ja hüüdis läikivail silmil: „Jumala eest, kui tema kaasa tuleb, siis läheme ka meiel!“

Meeskond tähendas seda ka omalt poolt ja hakkas laeva nina suunas liikuma.

—Üks moment, kapten, — hüüdis MacCoy, nähes, et see abile käske kavatses anda.

— Ma pean esiteks maale minema.“

Härra König oli kui välgust rabatud ja vahtis MacCoy'd, nagu oleks see läinud hulluks. „Maale minna!“ karjus kapten. „Mis tarvis? See võtab teilt kolm tundi, kuni paadiga jõuate sinna.“

MacCoy mõõtis silmadega ranna kaugust ja noogutas pääd.

— Jah, praegu on kell kuus. Ma ei jõua randa enne üheksat. Kui tuul täna öösel tõuseb, võite ristelda vastu tuult ja koidu ajal mind pääle võtta.

„Terve mõistuse nimel,“ jatkas kapten: „miks soovite minna nüüd maale? Kas teie sellega ei arvesta, et laev all põleb?“

MacCoy oli suvisena merena vaikne ja rahulik, ning teiste viha ei tekitanud vähematki virvet ta näole.

— Jah, kapten, — vastas ta oma õrna tuvihäälega. — Arvestan seda, et teie laev põleb ja just sellepärast lähengi teiega Mangarevasse kaasa. Kuid ma pean minemiseks luba saama. Nii on meie komme. See on tähtis asi, kui kuberner saarelt lähtub. Rahva huvid on mängus, ja neil on õigus lubada või mitte. Kuid nad lubavad, ma tean seda.

„Olete ses kindel?“

— Täiesti.

„Kuid kui olete selles kindel, milleks siis seda luba veel minna küsima? Mõtelge, meie kaotame terve öö.“

— Nii on meie komme, — oli rahulik vastus. — Samuti, olles kuberner, pean andma mõned saare ellu puutuvad korraldused oma äraoleku puhul.

„Kuid Mangarevani on ainult 24 tunni tee,“ vaidles kapten. „Oletame, et tagasitulek kuus korda rohkem aega võtab, siis olete ikkagi nädala lõpuks tagasi.“

MacCoy naeratas häätahtlikult.

— Väga vähe laevu tuleb Pitcairnille ja kui nad tulevad, siis harilikult San Francis-

cost või ümber Cap Horni. Ma olen õnnelik, kui ma kuue kuu jooksul tagasi olen. Ma võin aga ära olla ka kogu aasta, ehk, võib olla, tuleb mul San Franciscosse minna ja säääl laevu otsida, mis mind tagasi tooksid. Minu isa lahkus kord Pitcairnil kolmeks kuuks, ja möödus kaks aastat, enne kui ta tagasi jõudis. Siis, pealegi on teil toidust puudus. Kui teil paatides reisi tuleb jätkata ja ilm halvaks muutub, võib juhtuda, et mitmed päevad merel tuleb olla. Ma võin tuua teile kaks paadit mööda. Kuivatatud banaanid on kõige paremad. Kui tuul tõuseb, hoidke saare lähemale. Mida lähemal teie olete, seda rohkem toitu saan ma tuua. Jumalaga!

Ta sirutas käe välja. Kapten surus seda ja ei saanud lahti lasta. Näis, nagu ripuks ta selle küljes, nagu uppuga madrus päästerõngal.

„Kuidas võin ma teada, et teie hommikuks tagasi tulete?“ päris ta.

„Jah, see on see asi,“ karjus tüüriimees. „Kuidas võime meie teada, kas ta mitte enese naha hoidmiseks randa ei sõida?“

MacCoy ei vastanud. Ta vaatas neile ainult otsa ja see vaade oli täis inimesearmastust ja üleloomulikku rahu. Näis, nagu oleks neile tulnud teada tema hinge põhjast.

Kapten lasi käe lahti ja, saates veel ühe õnnitava pilgu meeskonna poole, astus MacCoy üle reelingu ja laskus oma paati.

Tuul tõusis, ja „Pyrenees“, olgugi sammeldanud põhjaga, võitis pooltosinat miili läänevoolult tagasi. Koidu ajal, olles Pitcairnist kolm miili päälpool tuult, silmas kapten Davenport kaht paati, mis tulid laeva poole. Jälle ronis MacCoy laeva külge mööda üles ja astus üle reelingu. Temale järgnes hulk pakke kuivatatud banaanidega, igaüks kuiva puulehe sisse mähitud.

— Nüüd, kapten, — ütles ta: — säädke purjed ümber ja kihutage oma kallid elu eest. Vaadake, ma ei ole mitte laevajuht, — seletas ta veidi hiljem. Teie viige laev Mangarevani. Kui maa juba näha, hakkam ma lootsiks. Mis teie arvate praeguse kiiruse kohta?“

„Üksteist,“ vastas kapten Davenport, veel kord möödatorumat vett vaadates. „Üksteist. Kui see kiirus püsima jääb, näeme meie Mangarevat kella 8 ja 9 vahel hommikul. Kella 10-neks on laev juba rannal, hiljemalt kell 11. Ja siis on meie mured möödas.“

Kaptenile näis, nagu oleks see õnnistatud silmapilk juba saabunud — nii usutav oli MacCoy kindel ja vankumatu seletus. Kapten Davenport oli oma põlevat laeva juhtides juba üle kahe nädala pingutanud hirmsasti närve ja ta tundis, et sellest temale on küllalt.

Raskem tuulepuhang puutus ta kaela ja vilistas kõrvus. Ta mõõtis selle raskust ja vaatas üle laevaaäre.

„Tuult tuleb alatasa juure,“ teatas ta: „vanatüdruk!) teeb nüüd ligi kaksteist sõlme. Kui tuul veel tõuseb, tuleb õhtul mõned purjed kokku panna.“

Kogu päeva lõikas „Pyrenees“ vahutavaid laineid, kandes oma tulekoormat.

1) Inglise keeli on laev naistesooast.

M. Laarman.

Pikkjala tornvärav. Linoollõige.

Õöseks koristati ülemised purjed ära ja ta tormas pimedusse, taga aetud kohisevatest harjaga lainetest.

Pärituul tõstis silmanähtavalt meeste tuju nii laevaninal kui komandosillal. Öhtupoolikul algatas keegi hooletu hing laulu ja keskööl laulis kogu meeskond.

Kapten Davenport oli oma magamistekid üles toonud ja kajuti katusele laotanud.

„Ma olen unustanud, mis magamine on,“ seletas ta MacCoy'le. „Ma puhkan veidi. Äratage mind, kui leiata tarvis olevat.“

Kell kolm hommikul ärkas ta tundes, et keegi teda õrnalt käest tõmbab. Ta istus kiirelt üles, toetades end vastu luuki, alles uimane raskest unest. Tuul laulis oma sõjalaulu, metsik meri peksis vastu laeva. Kord üks, kord teine laevaaär kadusid lainetesse ja vesi voolas vahetpidamata tekil. MacCoy hüüdis midagi, kuid kapten ei kuulnud. Siis pani MacCoy käe kapteni õlale ja hüüdis talle kõrvasisse:

— Kell on kolm. Meie oleme kakssada viiskümmend miili teinud. Crescenti saar on ainult kolmkümmend miili just meie ees. Sääli ei ole tulesid. Kui meie edesjõu tormame, lendame saarele ja kaotame oma elu ja laeva.

„Mis teie arvate — pöörda vastu tuult?“

— Jah, kuni hommikuni vastu tuult hoida. See ajakaotus on ainult neli tundi.

Ja tule laadungiga laev pööras end vastu tuult ja võitles hammas-hamba vastu tormi ja lainetega.

— See torm on päris ebaharilik, seletas MacCoy kaptenile kajuti varjus. — Õiguse järelle ei peaks praegusel ajal sarnast tuult olema. Kuid ilm on kogu aja olnud ebaharilik. Oli suur vaikus passaat-tuules ja nüüd puhub torm just selles suunas.“

Ta sirutas käe pimedusse, nagu võiks tema saja miili taha näha.

— See on sääli, läänepool. Sääli on midagi suurt käimas — orkaan, ma arvan. Meie oleme õnnelikud, et nii kaugel idapool oleme. Siin on ainult väikesed tuulehood, — lisa ta juure. — See ei kesta kaua. Nii palju võin ma ütelda.

Koidu ajal jäi tuul vähemaks, kuid lähenes uus hädaoht. Meri oli iseäralise kerge uduga kaetud, millest päikese kiired tungisid särades läbi, kuid oli võimatu näha kuidagi kaugemale.

Laevalagi suitses rohkem kui eile, ja meeskonna ning ohvitseride rõõmus tuju oli kadunud. Tuule-varjus, kõõgi taga nuuksus kajuti-poiss. See oli tema esimene reis, ja surmahirm valdas teda.

Kapten käis ringi, kui õnnetu vaim, närvis vurrusid ja ei teadnud, mis teha.

„Mis teie arvate?“ küsis ta MacCoylt, kes praetud banaanidest ja kruusist veest koosnevat pruukosti lõpetas.

MacCoy lõpetas söömise ja vaatas aeglaselt ringi. Ta silmis säras õrnuse naeratus, kui ta ütles:

— Noh, kapten, meie võime sama hästi triivida (lasta ennast veevoolust kanda), kui ära põleda. Teie tekid ei pea igavesti vastu. Nad on täna kuumemad. Kas teil leidub paar

saapaid, mis mulle sünniks. Paljaste jalga-dega on halb olla.

Kaks rasket lainet veersid üle „Pyreneesi“, kui see jälle kurssi muutis, ja vanem tüürimees avaldas soovi, et ta kõik selle vee saaks juhtida laevaruumi luuke avamata.

MacCoy pistis pää kompassi kaane juure ja vahits kurssi.

— Ma oleks hoidnud veidi ülespoole, kapten, — ütles ta. — Ta on aja jooksul allatuult vajunud.

„Ma säadsin ta ühe treegi!) kõrgemale,“ vastas kapten. „Kas pole sellest küll?“

— Paneksin kaks treeki, kapten. See tükk tormi kihutab läänevoolu väga kiiresti jooksma.

Kapten Davenport leppis poolteise treegi pääle kokku ja ronis MacCoy ja tüürimehe saatel masti otsa vaatama, kas ehk silmapiiril pole maad näha. Purjed tõmmati üles ja „Pyrenees“ tegi 10 sõlme tunnis. Lainetus jäi vähemaks, kuid särav kerge udu ei lahkunud. Kui kell 10 ikka veel midagi näha polnud, läks kapten Davenport ikka närvilisemaks. Kõik mehed olid omal kohal, valmis igal hetkel purji ümber säädma, kui äkki maa peaks tulema nähtavale. Maa oleks selle uduga väga hädaohtlikus läheduses võinud tulla nähtavale.

Möödus veel tund. Kolm vahti ülal pingutasid asjatumatult vaadet.

„Mis on, kui meid Mangarevast mööda viib?“ küsis kapten Davenport äkki.

— Las' viia, kapten, — vastas MacCoy pehmelt. — Meie ei saa siin midagi parata. Meie ees on kogu Paumotu saarestik. Meid võib vool kanda tuhat miili läbi riifide ja atolide. Meie peame siiski kuhugi jõudma.

„Nii siis, meid triivib,“ lausus kapten alla tekile tulles. „Viis Mangarevast mööda. Jumal teab, kus see järgmine maa on. Ma kahetsen, et veidi kõrgemale ei hoidnud,“ — tunnistas ta veidi hiljem. „See neetud vool mängib laevajuhiga nagu saatana.“

— Vanad laevajuhid hüüdsid Paumotu saarestikku Hädaohtlikuks arhipelaagiks, seletas MacCoy, kui nad laevapäralt jõudsid. — See vool on osalt selle nimetuse põhjuseks.

„Ma rääkisin korra ühe meremehega Sydneys,“ ütles hr. Konig. „Ta oli kaubelnud Paumotu saarestikus. Ta jutustas mulle, et sääli kinnitussprotsent olla kaheksateist. Ons see tõsi?“

MacCoy naeratas ja noogutas.

— Ehk nad ei kinnita üldse, — seletas ta. — Omanikud arvavad laeva hinnast iga aasta 20% maha.

„Mu jumal!“ hoigas kapten Davenport. „See tähendab, et laeva elu kestab ainult viis aastat.“ Ta raputas kurvalt pääd ja urises oma ette: „Halvad veed! halvad veed!“

Jälle läksid nad kajutisse suurt kaarti uurima, kuid kihvtised aurred kihutasid nad kõha ja läkastustega tekile.

„Siin on Moerenhóuti saar,“ — näitas kapten Davenport kajuti laele asetatud kaardil. „Sinna on umbes sada miili allatuult.“

— Sada ja kümme, — ütles MacCoy ja raputas pääd. — Sinna võib jõuda, kuid see

1) treek — 11° 15'

on väga raske. Sääil võib madala ranna ääres laeva päästa, kuid võib ka riifile sattuda. Halb koht, väga halb koht.

„Meie katsume siiski,“ oli kapten Davenporti otsus, kui ta hakkas kurssi välja arvama.

Purji vähendati juba vara päälelõunal, et öösi mitte saarest mööda joosta; õhtul oli laevaninalt jälle laulu kuulda. Rand oli nii ligi ja hommikul olid, loodetavasti, kõik mured möödas.

Hommik tuli selge, särava troopikapäikesega. Kagutuul oli idasse pöördunud ja „Pyrenees“ libises kaheksamiililise kiirusega. Kapten Davenport rehkendas veidi, arvestades pääasjalikult vooluga, ja teatas, et Moerenhouti saar olla umbes kümme miili eemal. „Pyrenees“ sõitis need kümme miili läbi, ja siis veel kümme miili; ja vahimehed kolme masti otsas ei näinud siiski midagi päale tühja, päiksepaistelise mere...

„Kuid maa on sääil, ütlen ma teile,“ karjus kapten Davenport vahimeestele laevapäralt.

MacCoy naeratas pehmelt, kuid kapten keerles kui hull, tõi sekstandi ja kronomeetri appi.

„Ma teadsin, et mul õigus on,“ — hüüdis ta valjult, kui ta laeva asukoha oli välja arvanud. „21 55' lõunalaius; pikkus 1 36'2“ läänesse. Sääil ta on. Meie oleme saarest kaheksa miili päalpool tuult. Mis teil välja tuli, härra Konig?“

Vanem tüürimees vaatas omi numbreid ja ütles madala häälega:

„Laius on minul seesama, kuid pikkus on minul 1 36' 48“. See viib meid märksa kaugemale allatuult...“

Kuid kapten Davenport kuulas tema numbreid sarnase ükskõikse põlgusega, et hr. Konig valmis oli hambaid kiristama ja metsikult vanduma.

„Hoiu kaugemale,“ kamandas kapten mehele tüüril. „Kolm treeki — nüüd nii, nagu ta läheb!“

Siis pöördus ta oma numbrite poole ja rehkendas uuesti. Higi voolas ta palgelt. Ta näris vurrusid, huuli ja pliitsit ja vahtis numbreid, nagu näeks ta vaimu. Korruga pigistas tulisel lihastepingutusel, nummerdega kaetud paberi pihku ja viskas selle jalgade alla. Härra Konig naeratas võiduroõmsalt ja pööris selja, kuna kapten Davenport end vastu kajutit toetas, poole tunni jooksul sõnagi ei rääkinud ja abitu näoga mõttes allatuult vahtis.

„Härra MacCoy,“ hüüdis ta äkki. „Kaardil on näidatud üks saarte grupp, kuid mitu neid sääil on, pole üteldud; nad on sääil põhjapool, umbes 40 miili — Acteoni saarestikust. Mis ütlete nende kohta?“

— Sääil on neid neli ja kõik nad on madalad, — vastas MacCoy. — Esimene neist on Matueri — sääil pole rahvast ega sissekäiku laguuni. Siis tuleb Tenarunga. Sääil oli enamalt umbes tosin inimest, kuid nüüd on need sääilt ehk läinud. Igatahes pole sääil laeva jaoks sissekäiku, ainult paadid pääsevad sisse — süüd vett. Vehauga ja Teua-raro on teised

kaks. Sissekäiku ega inimesi pole, mõlemad väga madalad. Selles saarestikus pole kohta „Pyreneesi“ jaoks. Tema hukub sääil täielikult.

„Kuulge seda!“ hüüdis kapten Davenport. „Rahvast pole, sissekäiku pole! Kelle kuradi jaoks on need saared üldse olemas?“

„Hää küll, siis,“ karjus ta äkitselt nagu ärritatud koer, „kaardil on põhja-läänes saari kui puru. Kuidas on nendega? Millisel neist on sissekäik, kuhu ma oma laevaga võiksin randa sõita?“

MacCoy mõtles külmavereliselt järele. Ta ei vajanud kaarti. Kõik need saared, riifid, madalikud, laguunid, sissekäigud ja kaugused olid tema mälestuste-kaardile üles märgitud. Ta tundis neid sama hästi, kui linna elanik tunneb ehitusi, tänavaid ja puisteid.

— Papakena ja Vanavana sääil läänes, veidi üle saja miili kaugel. Üks neist on tühi ja teiselt, nagu ma kuulsin, olla rahvas Cadmusi saarele läinud. Igatahes puudub mõlema laguunil sissekäik. Ahunui saar on sada miili põhja-lääne suunas. Pole sissekäiku, pole inimesi.

„Hää küll, nelikümmend miili nende taga on kaks saart?“ küsis kapten Davenport silmi kaardilt tõstes.

MacCoy raputas pääd.

— Paros ja Manuhungi — pole sissekäiku, pole inimesi. Nelikümmend miili neist eemal on Nengo-Nengo, aga ka sääil pole sissekäiku ega inimesi. Kuid sääil on Hao saar. See on just see koht. Laguun on kolmkümmend miili pikk ja viis miili lai. Rahvast on sääil küllalt. Juhuslikult võib vett leida. Ja iga laev pääseb sissekäigust läbi.

Ta vaikis ja vaatas murelikult kapten Davenporti poole, kes töötas kaardi üle kummardades, sirkel käes, kuuldes MacCoy selektusi hoigamisega.

„Kas ühtki sissekäiguga laguuni lähemal pole, kui Hao saar?“ küsis ta.

— Ei, kapten. See on kõige lähem.

„Kuid selle kaugus on 340 miili.“ Kapten Davenport rääkis väga aeglaselt ja otsustavalt. „Ma ei taha oma pääle võtta vastutust kõige meeskonna elu eest. Ma sõidan Acteoni saartel randa. Kuid see on hää laev,“ lisas ta kahjatsedes juure, kui ta kurssi oli muutnud ja seekord läänevoolu rohkem arvesse võtnud.

Tund hiljem läks taevast pilve. Lõuna-ida passaat puhus veel, kuid ookeani pinda kriipsutasid üksikud tuulehood.

„Meie jõuame sinna kella üheks,“ teatas kapten Davenport kindlalt. „Kella kaheks oleme ranna ligi. Teie, MacCoy, juhtige teda rannale niisuguses kohas, kus inimesi leidub.“

Päike ei ilmunud nähtavale ja kella üheks polnud kuskil maad näha. Kapten Davenport vaatles laevast mahajäävat jälge.

„Issand Jumal!“ karjus ta, Ida-vool! Vaadake seda!“

Härra Konig ei uskunud. MacCoy ei imestanud sugugi, sest Paumotus oli see täiesti võimalik, et lääne-voolu asemel mõne aja pärast samal kohal ida-voolu võis leida.

Mõni minut hiljem röövis hiil laevalt ajutiselt kõik tuule ja jättis tema paigale rullima.

Kapten Davenport ja tema vanem abi kasutasid lühikest seisakut, et mõõta voolu kiirust ja suuna.

„Nelja miili kiirusega vool,“ ütles hr. Konig.

„Ida-vool lääne-voolu asemel,“ ütles kapten Davenport vihasealt MacCoyle vaadates, nagu oleks see süüdi.

— See on üks põhjusist, et kinnitusprotsept siin vetes 18-ni tõuseb, — vastas MacCoy rõõmsasti. — Siin ei või keegi olla kindel. Oli keegi mees, kes raamatuid kirjutas — ma unustasin tema nime — tal oli jaht „Casco“. Ta eksis Takaroale minnes kolmekümne miili võrra ja sattus Tikeile ainult muutliku voolu tõttu. Teie olete ülal tuulepool, nüüd võiks mõni treek alla hoida.

„Kuid kui palju on see vool meid teelt kõrvale viinud?“ küsis kapten ärritatult. „Kuidas võin ma teada, kui palju alla hoida?“

— Ma ei tea, kapten, — vastas MacCoy suurima viisakusega.

Tuul tuli tagasi ja suitseva ning läikiva telega „Pyrenees“ jooksis pärituult edasi. Siis tuli ta vastu tuult risteldes tagasi ja otsis Acteon'i saari, mida vahimehed mastide otsas kuidagi ei suutnud näha.

Kapten Davenport oli kui arust ära. Tema viha võttis vaikuse kaju ja ta viitis kogu päälõunase aja laevapäril käies või tuule-varju riidele toetades. Öö tulekul muutis ta laeva kurssi MacCoylelt nõu küsimata ja purjetas loodesse.

Härä Konig, kes salamahti kompassi ja kaarti uuris, ja MacCoy, kes kompassi avalikult jälgis, teadsid mõlemad, et laev Hao saarele ruttab.

Kesköö paiku vaikisid hiilid ja tähed tulid nähtavale. Kapten Davenport oli rõõmus, oodates selget päeva.

„Ma saan hommikul laeva asukohta välja arvata,“ ütles ta MacCoylele. „Kuid laimust pole hää niiviisi välja arvata, nagu ma tegin. Ma tarvitan homme Summeri meetodi — see on kindlam. Tunnete teie Summeri liini?“

Ja ta seletas MacCoyle põhjalikult, milles see seisab.

Päev saabus selge, ida-passaat puhus vahetpidamata ja „Pyrenees“ kiirus oli samuti vahetpidamata kaheksa miili. Mõlemad, kapten ja tema abi, rehkendasid laeva asukohta Summeri meetodi järele ja said ühesugused andmed. Keskpäeval kordasid nad mõõtmisi ja said jällegi täpsed andmed laeva asupaigast.

„Veel 24 tundi ja meie oleme säääl,“ kinnitas kapten Davenport MacCoylele. „See on selge mõistatus, et laeva tekk nii hästi vastu peab. Kuid see ei kesta kaua. Vaadake, kuidas iga päevaga rohkem suitsu läbi tuleb. Tekk oli täiesti õhukindel, kui meie reisi algasime. Ma imestasin, kui tuli esimest korda välja löi ja meie luugid kinni peksime. Vaadake seda!“

Ta vaikis ja vahtis lahtise suuga spiraalset suitsujuga, mis keskmisest mastist allpool tuult paarikümne jala kõrgusel keerles.

„Kust see sinna sai?“ imestas kapten.

Allpool polnud suitsu märgata. Ronides

mastist varjus tekilt üles sai ta sellel kõrgusel imekiikl kombel nähtavaks. Suitsujuga lendas mastist eemale ja kattis üheks minutiks kapteni ähvardavana ennustusena. Siis kadus ta, ja kapteni suu läks kinni.

„Nagu ma ütlesin, kui meie esimene kord luugid kinni matsime, imestasin ma. Tekk oli väga kindel, kuid ikkagi lasi ta suitsu läbi nagu sõel. Meie oleme teda toppinud ja määrnud kogu see aeg. Säääl all peab olema kole rõhumine, et nii palju suitsu välja tungib.“

Päälõunal läks taevast pilve ja algas tuuline ning vihmane ilm. Tuul oli muutlik lõuna-idast kuni põhja-idane ja keskööl viskas lõuna-läänest päaleormav nui „Pyreneesi“ tagasi. Tuul oli edelast, kuid puhus nooti.

„Meie ei jõua Hao saarele enne kümnet või unteistsümmet,“ kaebas kapten MacCoylele kell seiste hommikul, kui paksud pilved ida-taevast hävitasid lootuse seige päeva päale ja järgmisel momendil küsis kapten peaaegu haledasti: „Mis leevad voolud?“

Mehed mastide otsas ei näinud maad ja päev möödus metsikute hiilide ning vihmase vaikuse saatel. Öö tulekul hakkas raske laine läänest käima. Baromeeter oli langenud 29,50 päale. Tuult ei olnud, kuid ennustajad lamed kasvaid atatas. Varsti rullis „Pyrenees“ hullumeelselt kõrgete lainete vahel, kes lõpmatuks ridades laane pimedusest tõrmasid välja.

Purjed pandi kokku nii kiiresti, kui meeskond jõudis, ja kui väsinud mehed tööga valmis said, vois pimedusest kuulda selgesti nende hääli, urisevaid ja kaebavaid, isearalisi — loomalikke ja ähvardavaid. Mehed kuulasid vaevalt sõna, iga aeglane liigutus väljendas protesti ja viha. Õhk oli niiske ja kleepiv nagu ila; tuult ei olnud ja kõik kannatasid õhupuudusest. Higi kattis meeste palgeid ja paljaid käsivarsi. Kapten Davenporti nägu oli kõhenem ja enam vaevatud, kui kunagi varemini, silmad kurvad ja teravad; teda rohus hirsa õnnetuse eelaimus.

— See on kaugeamal, läänes, — katsus MacCoy teda julgustada. — Halvemal juhtumisel tabab meid ainult tsüklooni äär. Kuid kaptenit oli võimatu rahustada. Ta luges laeterna valgusel juhatusi, kuidas kapten tsüklooni-ga peab võitlema. Kuski laeva keskelt kostis kajutipoisi nuuksumine.

„Pea suu!“ karjus kapten äkki nii kõva häälega, nagu oleks ta tahtnud iga meest laeval kohutada ja süüdlast metsiku hirmu-kisani ehmutada.

„Härä Konig,“ ütles kapten vihast väri-seva häälega: „olge nii hää ja toppige selle poisi suu mõne räbalaga kinni.“

Kuid see oli MacCoy, kes läks ja mõne minutiga poisi rahustas ja magama uinutas.

Veidi enne koitu hakkasid esimesed nõrgad tuuled lõuna-idast puhuma, muutudes kiiresti ikka kõvemaks. Kogu meeskond oli laevalael igaks juhtumiseks valmis.

— Kõik on hästi, kapten, — ütles MacCoy kapteni seljataga seistes. Orkaan liigub läänesse ja meie oleme temast lõuna pool. See tuul tuleb õhuliikumisest orkaani keskkoha. Kõvemaks see tuul ei muutu. Võiksite purjed üles tõmmata.

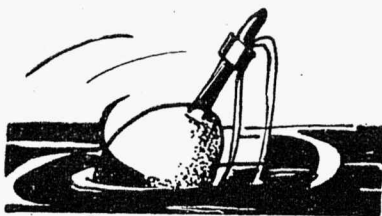

„Kuid mis abi sellest on? Kuhu purjetada? Kaks päeva pole ma laeva kohta saanud kindlaks määrata ja Hao saart pidime meie eile hommikul nägema. Kus pool ta on: põhja, lõuna, ida pool või kus? Ütelge mulle ja ma tõmban purjed silmapilk üles.“

— Ma ei ole laevajuht, kapten, — vastas MacCoy oma pehme häälega.

„Mina arvasin, et mina olen,“ — ütles kapten: „enne kui nendele Paumotu saartele sattusin.“

Keskpäeval kõlas mastide otsast kisa: „Murdlained otse ees!“ „Pyrenees“ muutis kurssi, ja purjed pandi kokku. Laev libises läbi vee ja võitles vooluga, mis ta ähvardas kanda kaljudele. Ohvitserid ja madrused töötasid hulludena, kökk ja kajutipoiss, kapten ise ja MacCoy — kõik olid abiks. Laev möödus hädavaevalt kardetavast madalikust, mille üle lained vahetpidamata murdusid, millel ükski inimene ega isegi merilind ei saanud seisatada.

Kala.

Meinhard Aleksa.

*Eden läbi kastest märja roju paljajalu
ma vara, veel ei värvi pilvi koit —
jäi hommikuttu maha unen talu.*

*Plekkkarp mul käen, kun vaglad, pette-
ja õngevibu õlal. Kui näen järve (toit
ju kuldab metsaparrast tõusva päikse
(loit.*

*Külm tuuleõngus järvelt karastab mu
ja paneb kergelt lödisema mind, (närve
kui feidan kivilt kalasööda järve.*

*Mul kergen ärevusen kergib, vajub rind
ja närvid pingul nagu kandlekeeled,
mind oma nõiavärku mässib ind,*

*ei tõnslid ümbrusele silmad meeled.
Kork kadund?.. kala otsan?.. silmapett?..
taas näen, pilk nagu kullil puurib korki
(veele ...*

*Järsk tõmme paneb laksatama vett :
suur otsan sõbesoomusline kala,
kel lõuge vajelt ilgub verist vett,*

*Küed rõõmsan ärevusen päästvad kala
ja säädvad õnge otsa vakla uut, (valla
taas õngepeide kiirelt vetehauda alla.*

Ma ootama jään kaldal püüki suurt.

NOORTE VALD

Unistuslaevad.

Aug. Korsen.™ :

Liuglevad laevad, te valgēd kui luis-
ujute üle [ged,
merede süle,
kaote kui hääbuvad kajaka hoiēd
lainete taha,
kumab kus eha.

Jah, te mu liuglevad unistuslaevad,
lõigake vooge,
rajude hooē,
saabuē sinna, kus uued teil taevad
kummuvad üle
ihaldustule!

Muinasjutt.

Arthur Vassar.

Sündisid kaksikud vaeses hursikus. Ilmus nõi, nagu oleks ta ammu juba asjast teadnud, et sünnivad hommikupäikese paistes kaks last, kaks ühesuurust, kaks ühesuugust, kaks poeglast.

Astus tuppa nõi ja ütles:

«Tere! Olgu jumalalt või kuradilt käsk, seda te teada ei tohi,

R. Treumann

Virumaa talumees

vaid teadke, mis sünnib lastega. See, kes õhtul unine, sureb, vaadates loojenevasse päikesesse; teine, kes hommikuti kaua magab, sureb, vaadates tõusvasse päikesesse.»

Ja kadus. Isa oli väljas. Ema lastega magas. Kes kuulis?

Kuid lendasid sillerdades aknast sampsilt kaks lindu, ühel kaelas valge, teisel punane vöö.

Kadusid aastad. Lapsed kasvavad, end olid imelikult lühikese kasvuga, peaaegu vaid isa põlveni. Üks läks õhtul vara magama, teine magas hommikuti kaua.

Läksid marjule kaugele metsa, torbikud ja leib kaasas. Täna paistis mets imeline. Ikka puud nagu loogad, kaugemal kuusk kujutavana hobuse pääd, teisel samal nagu verre kastejud. Kõike oli tarvis vaadata. Said torbikud täis marju, liigines õhtu. Tahtsid hakata sööma leiba, kui lendasid kaks lindu, teine teise poisi õlale. Poisid kohkusid rõõmust. Linnul, kes lendas poisi õlale, kes pidi surema vaadates loojenevasse päikesesse, oli valge vöö kaelas ja ta ütles:

«Läheme!» Nad läksid.

Teisel linnul, kes lendas poisi õlale, kes pidi surema vaadates tõusvasse päikesesse, oli punane vöö kaelas, ja ta ütles:

«Läheme!» Nad läksid.

Iga lind ajas poisse ikka edesimine kule, ja nad läksid, läksid väsimuseni. Lind valge vöödiaga kaelas, näitas oma poisile iga tõusva päikese. Poiss harjus nendeaga nii ära, et tundis tõusmises iga varjundi, mis oli teisiti, ennustades nendest vihma ja hääd ilma. Lind punase vöödiaga kaelas näitas oma poisile iga loojeneva päikese. Poiss harjus nendeaga nii, et tundis loojenemises iga varjundi, mis oli teisiti, ennustades nendest vihma ja hääd ilma. Nõnda kaugenesid poisid ühesuugusel kiirusel üksteisest. Linnud milte vananedes, poisid vananedes.

Ja juhtus, et said nad jälle kokku, kuid mõlemad vanad, torbik täis marju ja leib ühes, lind õlal, sellesamas kohas, kust olid läinud välja. Mis oli aaga endise metsaaga juhtunud? Tema asemel oli noor männimets. Said kokku vennad, kaksikud.

Ühe õlal lind, valge vöö kaelas, teise õlal lind, punane vöö kaelas. Ühe silmis säras tõusev päike ja teise silmis loojenev päike. Tundes üksteise, vaatasid nad teine-teisele silmi ja tardusid. Jäi maha vaid imelik kiivi, kuna linnud tõusid taeva.

Saaremaa Sonett.

A. Tagamaa.

Siin lõbus olla suvel, tuule hiilid
Sull' merelt toovad ninna värsket
hõngu.
Rand heinamaal koob päikse pärli-
lõngu,
Kus õhus lendavad klaastiibsed kiilid.

Ja niidu eel siin õite küllusesse
On uppund väljad lillist kirevad.

Ah, ajad need siin saaril ilusad,
Kui õitseng jõudnud oma täiusesse.

Siin lillelõhnust aina võlutuna
Ma poole õõni viibin väljas, kuna
Und peletan kesk ööde võluvust.

Ja kuulates nii linde sillerdusi
End tunnen nagu maises paradiisis,
Lõhn jumalik kus levib männahiisis.

Kirjandus.

„Kevadiku suvialbum“ I.

Eesti Noorsoo Karskusliidu väljaanne 1926.

Eesti Noorsoo Karskusliidu väljaandel ilmub juba kolmandat aastakäiku noorsoo-ajakiri „Kevadik“. Kuna „Kevadiku“ hind sel aastal kuulmata madalaks on tehtud (50 mk. kuue numbriga eesti), siis on ta noortele küllalt kättesaadav ja sääljuures väärtuslik, pääasjalikult enesekasvatusalal sisaldav ajakiri.

Nüüd on aga E. N. Karskusliit otsustanud ka veel välja andma hakata „Kevadiku suvialbumeid“. Esimene sarnane ilmus tänavu heinakuu viimasel poolel. Albumi on toimetanud Eeva Pedriks. Kaastööd temas on avaldanud aga pääasjalikult vanemad kultuuritegelased nii oma kui ka välismaade rahvuskonnast. Sisu algab Walt Whitmani luuletusega: „Laul avarast teest“, mille tõlkinud Joh. Semper. Edasi on tõlgitud katke soomlase Joh. Linnankoski raamatust „Laul tulipunasest lillest“. Tõlge on varustatud andmetega autori elust ja töödest. Romain Rolland'ilt on albumi paigutatud katke kuulmast suurteosest, romaanist „Jean Christophe'ist“. Kuna Rolland'ilt Eesti keeles peaaegu mitte midagi pole ilmunud, selle autori tööd, nendes valitsevate kõrgete kõlbliste aadete poolest, noortele aga eriti soovitatavad, siis tuleb katke ilmumist tervitada. Ilukirjandust esitab veel katke M. A. Nexö romaanist „Inimlapse Stiene“.

Artikleist võib nimetada kõige päält Ed. Hubeli kirjutust India rahvuskultuuri juhust Mahatma Gandhi'ist. Hubel on varemgi meelstasti Gandhi elu ja tegevust käsitanud. Muusikavalda puudutab M. M.-i artikkel kuulmast helikunstnikust Franz Schubertist. Maalikunsti käsitab jälle K. D. Catheri kirjutus kaksada aastat tagasi elanud tähtsast Prantsuse naiskunstnikust Louise Vigée-Lebrun'ist. Nii see kui ka M. M.-i artikkel on varustatud käsitavate isikute piltidega. Soome saadik Eestis dr. phil Rudolf Holsti on ilusa ülesandena tarvilikuks pidanud Eesti noortele kirjutada juhtkirja päälkirjaga „Võimaks isamaa“. Nii öelda „noorte tööna“ esineb albumis K. P. „Mälestusi ühest huvitavast õpimatkast“ — kokkuvõtte Tartu Õpetajate Seminar III klassi 1924. a. matka-albumist. See kirjutus aitab igale selgeks teha, millist ülevat muljeidrikastavat lõbu võib pakkuda hästikorraldatud ühine õpimatk. Pääle nende suuremate tööde esineb albumis laialipillatuna paar-kolm lausungit alkoholismi kohta Elli Tavastäht'ilt. On isegi võimaldatud paari laulunoodi albumis ilmutada.

Piltidest kaunistavad albumi pääle eespool nimetatute veel kümme ülevõtet, joonistust ja maalireproduksiooni. Albumi kaanepildiks on Rudolf Perle „Päike“. Üldse on albumi välimuse pääle rõhku pandud ja sel alal saavutatud hääd tagajärjed.

H. Helm.

VÕISTLUSI JA ÜLESANDEID.

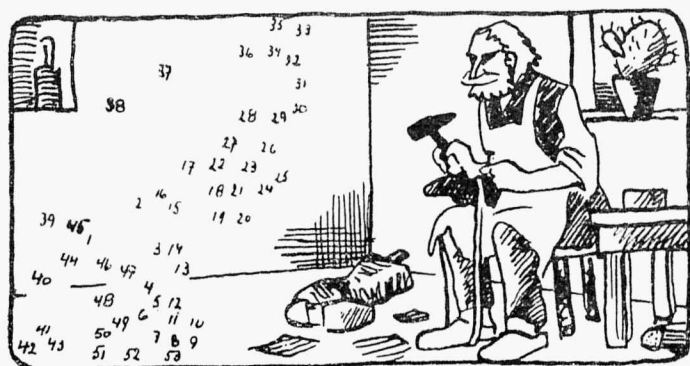
Tark aidnik.

Avalikule platsile linnas istutati üheksa puud. Puud pidi istutama kümnesse ritta, igas reas kolm. Kauga mõtlesid istutajad, ei saanud aga kuidagi

ülesandega toime. On ju päris kunst istutada üheksa puud kümnesse ritta, igas reas kolm. Viimaks juhtus tark aidnik töölistest minema mööda. Paari silmapilgu jooksul näitas ta meestele kätte kohad puude istutamiseks. Kuidas nad asetati?

Õieti lahendajaile loosime hää raamatu.

Keda näeb kingsepp?

Kingsepp istus ja töötas. Järsku tõstis silmad saapalt ja nägi enda ees tellija, millist polnud näinud veel kunagi. Töötelli on kuulus ja rikas, sellest kingsepa rõõmus meel.

Keda näeb kingsepp? Kas noorusmaalased tunnevad teda? Äratundjaile loosime hää raamatu.

Ootamatu pääsimine.

Vaene üliõpilane oli sõja ajal kaua aega kõrvaliste töödega end elatanud ja omale õppimisvõimalusi muretsenud. Siis langes järsku rahaväärtus ja mees sattus raskesse seisukorda. Meeleheites müüs ta ära oma teise ülikonna ja astus saadud rahaga restoraani, et kordki hästi süüa. Pääle selle lootis ta, et vahest ta siin leiab mõne tutvuse, mis ta elule annaks teise pöörde. Ta tellis hää õhtusöögi ja pudeli veini. Kui ta selle oli joonud ja veel teise tellinud, tuli talle meele, et tal üldse nõnda palju raha ei ole, et kogu arve maksa.

Ta märkas kõrvallauas seltskonna, läks sinna ja palus luba istuda. Lauasolijad olid juhuslikult rikkad kaupmehed. Noormees hakkas lõbusasti jutulema ja kõneles kuulajatele huvitaval ja kaasakiskuval viisil, et ta meeldi sõidaks väljamaale, ta oskavat hästi inglise, prantsuse, hispaania ja itaalia keeli. Ta olevat kohe nõus ametisse astuma, kui keegi vajaks teda reisikaaslaseks, väljamaa korrespondendiks või muuks sääraseks ametiks. Ka koduõpetajana võivat ta hästi töötada, kuna on hää matemaatik ja vanade keelte tundja.

Võõraile tegi noormehe jutt lõbu ja igauks mõtles välja mõne ameti, mida pakkus noormehele. See ei kokkunud sugugi, oli ettepanekutega nõus ja veel enam, andis kõigile oma teadmistega ja oskustega kohe tunnistuse, et ta suurepäraselt saaks toime talle pakutud ametitega.

Siis ütles üks vanahärra: Armas noormees! Olen üllatatud teie teadmisist ja oskustist. Ma meeldi võtaksin teid oma juure teenistusse, aga kuna teie oskate ja teate minust kõiki asju paremini, siis kardan, et oma sõprade silmis jään teie kõrval varju ja kaotan oma lugupidamise. Võtan teid oma erasekretäriks sel tingimusel, et kohe näitate mõne ala, kus ma suudan alati ja igas juhuses saata korda asju, millega teie ei saa hakkama. Selle hää koha annan teile vaid siis, kui ma ka kohe saan oma sõpradele näidata, et ma teist tõesti enam suudan. Tõenduse toomiseks olen valmis igasuguseks ohvriks.

Siis naeris üliõpilane ja ütles: „Kus häda kõige suurem, sääli abi kõige ligem. Teie...“

(Mis ütles üliõpilane kaupmehele? Teatage ta vastus lühidalt toimetusele. Oieti vastajaile loositakse hää raamat.)

„Ükskord oli...“

Noorusmaa kirjanduslikust võistlusest „Ükskord oli...“ võttis osa 18 noorusmaalast. Toimetus ei saanud määrata kahjuks kellelegi neist esimest auhinda.

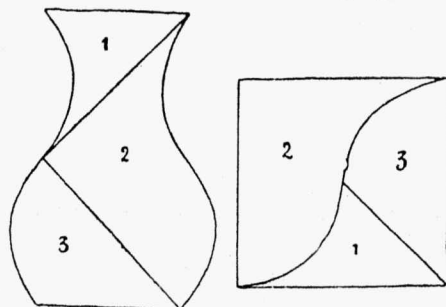
Teine auhind määrati Arvid Vassarile, kelle jutu leiata käesolevast numbrist.

Tähelepanu!

Selles numbris leiduvate auhinnaülesannete lahendused tulevad saata toimetusse 15. mihklikuu päevaks. Võistlusist võivad võtta osa kõik Noorusmaa teise poolaasta tellijad.

Etruski vaas.

Etruski vaasi lahendus on järgmine.

Õigeid seletusi oli 31, valesid 18. Loosimisel said järgmised noorusmaalased auhinna: 1. Paul Öunpuu, Tallinnas — F. Molnari Pál tänava poisid; 2. Endel Toiger Tallinnas — A. Kitzbergi Külajutud I—II; 3. Elmar Gerberson Kilingi Nõmmel — A. Järnefeldti Isamaa; 4. Elmar Kruus, Jõgeval — P. Loti Islandi kalur; 5. Rich. Samuel, Kohtla-Järvel — J. Verne'i 80-ne päevaga ümber maailma.

LOODUSESOBRA NURK.

1. Seletusi vaatluste heinakuus

(vaata Noorusmaa nr. 7).

1. Need kaks hiilgavat tähte, mis paistid heinakuul ja paistavad veel nüüdki õhtul lõunapoolsel vaatepiiril, polegi päris taevatähed (kinnistähed), vaid maakera kaugemad ja suuremad õed-vennad, planeedid Jupiter (idapool) ja Saturn (läänepool); samasugused rändurid ümber päikese kui maakera ja samuti päikesesüsteemi liikmed.

2. Kõigile tuttavad kevadelilled — ülane, maikelluke (piibeleht), sinilill, konnakapsas (varsakabi), nurmenukk jne. on vaevalt veel märgatavad lopsakas ja mitmevärvilises suvitaimeistikus. Ülase ja maikellukese lehedki juba koltunud. Sinilillel ka kevadised lehed, mis lume alt rohelistena välja tulid, ära kuivanud; nende asemel uued lehed, mis jälle üle talve elavad. Samuti ka teised kevadelilled on oma elukäigu käesoleval suvel lõpetanud ja valmistuvad talveunele.

3. Päris suvetaimedest, mis igalpool õitsevad või alles puhkevad, võiks nimetada järgmisi: kuldviits metsas, kurerehad niidul, maltsad aias, pujud põllupeenardel, roosid ja levkojed lilleaias j. p. t.

4. Valge vesiroos, samuti ka kollane jõekupp hoiab omad lehed alati veepinnal pikkade leherootsude abil, mis pikemad kui veesügavus. Rootsus on palju õhuruume (vaata järele!), ta on veest kergem ja tõstab lehe ikka veepinnale, kui see ka tõuseb. Veepinna alanemisel aga ei jää leht õhku seisma, sest leheroots on nõrk ja ei suuda lehte õhus kanda.

5. Roo lehed on tuulelipu sarnased: nad pöörduvad liikuva tupe abil ikka tuule sihis.

6. Ristikheina põllul võib õhtul hästi näha lehtede „und“: nad tõmbuvad kokku jahedas ja niiskes õhus.

7. Esimesi metsmaasikaid leiti Võrumaal jaanipäeval (24. juunil), mustikaid 30. juunil.

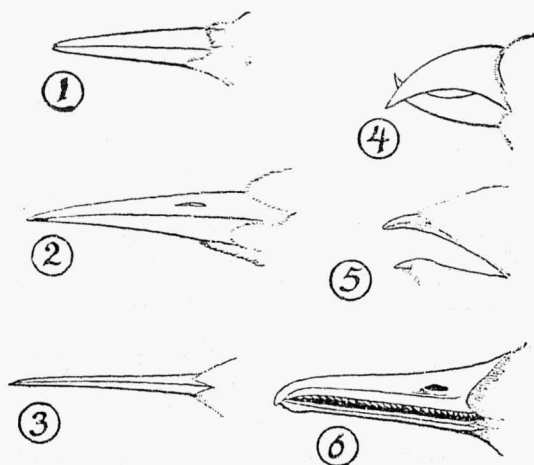
8. Heinategu algas Petserimaal 5. juulil. Rukkilõikus algas Võrumaal 26. juulil.

9. Lindudest hauduvad veel need, kellel esimesed pesad hukkunud. Lõokused ja varblased pesitavad teist korda.

10. Pilt-mõistatuse lahendus: 1. Hobune. 2. Taimetoitlane (kaamel, mitte veis: veisel puuduvad väikesed silmahambad). 3. Hunt. 4. Sipelgakar. 5. Orav. 6. Puuma. Õige lahenduse saatnud E. Mägi Tallinnast. Teistes lahendustes viga nimelt päälus nr. 2.

2. Kas ei ole näha ka teisi planeete (pääle Jupiteri ja Saturni) lõikusekuul öösisel taeval? (Virgad noorusmaalased ei unusta ka vara hommikul enne päikesetõusu vaadelda.) Planeete võib ära tunda tähtede keskel selle järele, et planeedid sugugi ei „virvenda“.

3. Paljud linnud, kes suvel põhjapool suurtes rabades ja metsades elavad, algavad oma sügisrännaku soojale maale õige varakult ja ilmuvad mõneks ajaks meile, et siit hiljem edesi rännata. Need on n. n. läbirändajad linnud. Kas ei ole neid juba lõikusekuul näha?

4. Lõikusekuul lendavad meilt ära ja kaovad ka need linnud, kes siin pesitanud, kuid toidupuudusel on sunnitud vara ära lendama. Missuguste lindude kadumist märkasite ja millal?

5. Mis uudist pakub mets, põld ja aid lõikusekuul? Missugused taimed veel õitsvad või isegi algavad alles õitsmist?

6. Pilt-mõistatus. Vanasõna ütleb: „Lindu tuntakse sulgedest“. Noorusmaalased aga katsuvad lindu ka nokast tunda. Joonisel ongi selleks kuus linnunokka. Nende omanikkude kohta võib järgmist öelda: üks püüab putukaid lennult lahtise nokaga; teine on agar kalapiiidja; kolmas maiustab soos konnadega; neljas taob kuivanud puukoesse augu, et säält putukaid otsida; viies koorib osavasti männi- ja kuusekabis; kuues toidab end õiemeest, nagu liblikadki. Missuguste lindude nokad on joonisel?

2. Vaatlusi lõikusekuus.

1. Huvitav jätkata Jupiteri ja Saturni vaatlemist. Mis kella ajal paistab Jupiter kuu keskel otse lõunas ja seisab sellega kõige kõrgemal vaatepiiril (kulmineerib)?

Noorusmaalastele tähelepauks: Kõik vaatlused ja ülesannete lahendused „Loodussõbra nurgast“ saata mitte Tallinna, vaid järgmisel aadressil: Võru, Õpetajate seminar, J. Käis'ile.

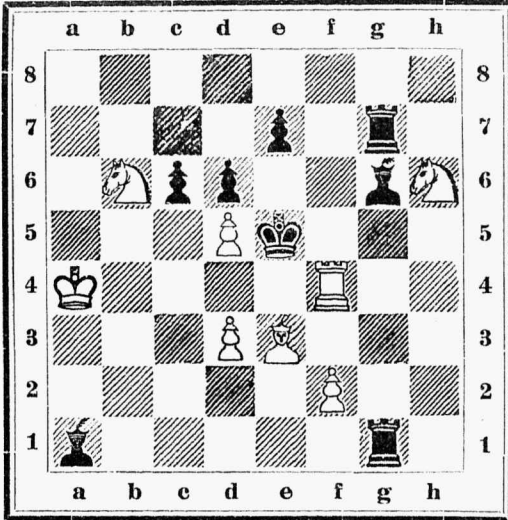
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 4.

Kokku säädnu Martin Villemson (Pärnus).
„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Mustad: Ke5, Vg1 ja g7, Oa1 ja g6, Ec6, d6 ja E7.

Valged: Ka4, Vf4, Oe3, Rb6 ja h6, Ed3, d5 ja f2.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülaltoodud ülesande autor sai lehekuul s. a. Tallinna Saksa maleseltsi juubel-probleemturniiril esimese auhinna.

Ülesande nr. 1 lahendus.

1. L f3—f6,	Og5 : f6,
2. Rd5—e3 annab matt.	
1. (Lf3—f6),	Rd7 : f6,
2. Rd5—b6 annab matt.	
1. (Lf3—f6),	Kc4 : d5,
2. c3—c4 annab matt.	
1. (Lf3—f6),	ükskõik,
2. Lf6—d4 annab matt.	

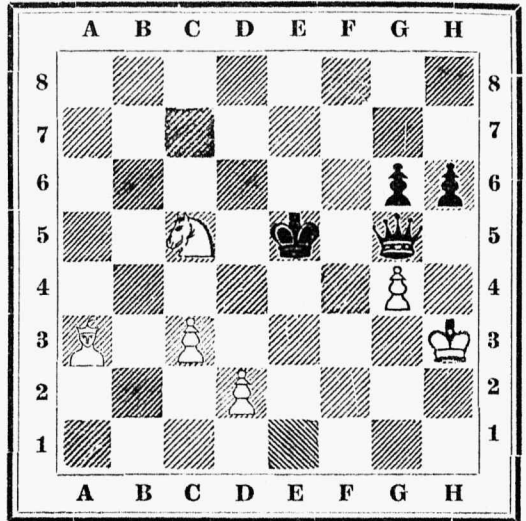
Õiged lahendused saatsid: Raoul Pärnpuu ja Boris Kerner (Tallinnast), Oskar Pakal (Laatrest), Einar Gerberson (Kil.-Sillaotsalt), Karl Gerberson (Kil.-Nõmmelt), Erich Laasi (Tallinn), Aleksander Grünberg (Tallinnast), Aug. Korsen (Harkust), O. Mets ja G. Vehterstein (Vändrast).

Valgete juht partiis nr. 3 oli Pillsburg.

Lõpumäng nr. 4.

Kokku säädnu M. Platoff (Riias).

Mustad.

Valged.

Valged Kh3, Oa3, Re5, Ec3, d2 ja g4.

Mustad: Ke5, Lg5, Eg6 ja h6.

Valged algavad ja võidavad.

Ülaltoodud lõpumängu nr. 4 lahendus.

1. c3—c4,	Lg5 : d2,
2. Oa3—b2+,	Ke5—f4
3. Ob2—c1,	Lb2 : c1,
4. Rc5—d3+ ja valged võidavad.	
A. 1. (c3—c4),	Lg5—d8,
2. Oa3—b2+ jne.	
1. (c3—c4),	h6—h5,
2. d2—d4+ jne.	

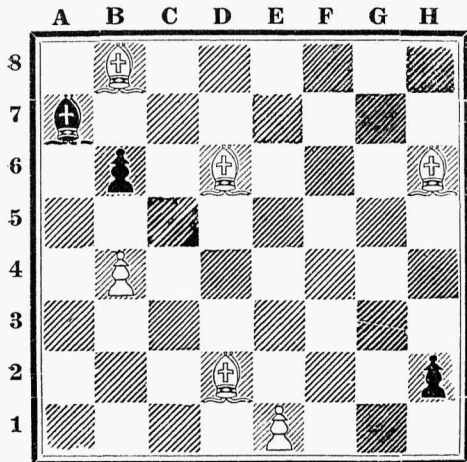
K a b e.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 3.

Kokku säädnud: J. Neuhaus (Leetsis).
„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kb8, d2, d6 ja h6, Lb4 ja e1.

Mustad: Ka7, Lb6 ja h2.

Valged algavad ja panevad kinni musta kabe ja 2 lihtkivi.

Lõpumängu nr. 1 lahendus.

1. Ka1-e5, Ka5-d8,
2. Ke7-h4, Kd8-a5,
3. Kh4-e1, Ka5-d8,
4. Ke5-d6, Kd8-h4,
5. Kd6-c5 ja valged võidavad.

Kui 1. .... e3-d2 ehk e3-i2, siis 2. Ke7-b4 jne.

Kui 1. ...., Ka5-b6, siis 2. Ke7-c5 jne.

Kui 1. ...., Ka5-d2, siis 2. Ke5-d6 jne.

Kui 1. ...., Ka5-e1, siis 2. Ke7-g5, e3-f2 (kui 2. ...., Ke1-d2, siis 3. Ke5-d4 jne.), 3. Kg5-d2 jne.

Kui 2. ...., e3-d2, siis 3. Ke5-c3, d2: b4, 4. Kh8-f6, Kd8-g5, 5. Kh4:a3.

Kui 2. ...., Kd8-b6, siis 3. Ke5-f4, e3:g5, 4. Kh4:a5.

Kui 3. ...., e3-d2, siis 4. Ke1-b4 jne.

Kui 3. ...., Ka5-b6, siis 4. Ke1-a5 jne.

Kui 4. ...., Kd8-a5, 5. Kh8-c3, Ka5:d2, 6. Ke1:c3, e3-f2, 7. Kd6-g3, Kf2:h4, 8. Kc3-e5 jne.

Kui 4. ...., Kd8-b6, siis 5. Kd6-c5 jne.

Kui 4. ...., Kd8-g5, siis 5. Kd6-c5 jne.

Õiged lahendused saatsid: G. Pärnpuu, G. Friedemann ja W. Mikenas.

Kabe.

Partii nr. 3.

Mängitud Peterburis.

Valged.

Mustad.

J. Kanter.

S. Ivanov.

1. c3-d4, d6-e5
2. b2-c3, e7-d6
3. g3-h4, f8-e7
4. f2-g3, e5-f4
5. g3-e5, d6:f4
6. e3:g5, h6:f4
7. c1-b2?, b6-c5
8. d4:b6, a7:c5
9. e1-i2, g7-h6
10. f2-g3, f6-e5
11. c3-b4, e7-f6!
12. b4:d6, f6-g5
13. h4:f6:d4, c7:e5:c3:e1 saab kabeks.

Valged andsid alla.

Märkus: Kui 11. h4-g5, siis e5-d4, 12. c3:e5, f4:d6, 13. g3-f4, c5-d4, 14. d2-c3, d6-c5, 15. c3:e5, c5-b4, 16. a3:c5, c7-d6, 17. e5:c7, b8:d6:b4 ja mustad peavad võitma.

Kirjavahetus.

Spordihuviliste noorusmaalastega soovib kirjavahetust Elmar Gerberson, Kilingi-Nõmme kaudu, Kilingi Sillaotsal.

Kirjandusest ja teatrist huvitatud noorusmaalastega soovib kirjavahetust Karl Korsen, Tallinnas, Telliskivi t. 4-g, krt. 2.

Noorusmaa

on aknaks, kust noored näevad kõike neile huvitavat

NOORUSMAA

Noorusmaa

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Tellimishind poolaastas 200 mk.